

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐานของนักเรียนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีภูมิหลังต่างกัน” ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยในประเทศและต่างประเทศ รวมทั้งตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับระดับการปฏิบัติตามค่านิยม เพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐาน และเป็นแนวทางในการทำวิจัยครั้งนี้ ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำเสนอเกี่ยวกับประเด็นสำคัญตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 ค่านิยม

ตอนที่ 2 ค่านิยมพื้นฐาน

ตอนที่ 3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 ค่านิยม

พระมหาทองสุรีย์ สุริยโชโต (2533) ให้คำนิยามของค่านิยมว่า ค่านิยม คือ สิ่งที่ถูกกลุ่มสังคมนั้น ๆ สนใจ ปรารถนาจะได้ ปรารถนาจะมี จะเป็น เป็นสิ่งที่มีค่าควรแก่การกระทำ การปฏิบัติยกย่องสรรเสริญว่าดีงามหรือถูกต้อง

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (2534) ให้นิยามของค่านิยมว่า ค่านิยม คือ ฐานเชิงปทัสสถานที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของมนุษย์ในการเลือกตัวเลือกต่าง ๆ ที่เขามองเห็นและเข้าใจ...ค่านิยมจึงเป็นกรอบแนวความคิดเกี่ยวกับสภาพพึงปรารถนาที่คนใช้ในการเลือกสิ่งที่ตัวเองชอบพอหรือในการอธิบายเหตุผลว่าทำไมตัวเองมีความปรารถนาในสิ่งนั้น ๆ

จาก “Dictionary of Education” ซึ่ง คาร์เตอร์ วี กูด (Carter V. Good, 1973) กล่าวว่า ค่านิยมเป็นความนิยมชมชอบ (Preference) การประเมินค่า (Valuing) และการตัดสินใจในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยพิจารณาจากคุณลักษณะของสิ่งนั้นในเชิงจิตวิทยา สังคมวิทยา จริยศาสตร์ ความรู้ หรือวิชาการศาสนา และสุนทรียภาพ เมื่อบุคคลพิจารณา ประเมินค่า และตัดสินใจสิ่งนั้น ๆ แล้ว ก็จะยึดถือคุณลักษณะนั้น ๆ ต่อไป

แฟรงเกิล (Frankel, 1977) กล่าวว่า ค่านิยมเป็นความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งสำคัญต่อชีวิต เมื่อบุคคลให้ค่านิยมแก่สิ่งใดสิ่งหนึ่งแล้ว แสดงว่าเขาจะยึดถือสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ควรจะมี ควรทำ และพยายามให้ได้รับ ค่านิยมจะอยู่ในสมองและจิตใจของบุคคล เป็นมาตรฐานเฉพาะบุคคล เป็นสิ่งที่มีคุณค่าและน่ารักษาไว้ มนุษย์เราทุกคนมีค่านิยมของตนเอง แม้จะไม่ว่าสิ่งนั้น ๆ เป็น ค่านิยมก็ตาม ค่านิยมช่วยให้เราตัดสินใจว่าสิ่งนั้นดี หรือเลวอย่างไร และค่านิยมเป็นเครื่องแสดงทิศทางของพฤติกรรมของบุคคลด้วย

จากความหมายของค่านิยมที่นักการศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิทั้งในประเทศและต่างประเทศกล่าวไว้พอสรุปได้ว่า ค่านิยม หมายถึง ความคิด ความรู้สึก และความเชื่อที่มีลักษณะถาวร ซึ่งบุคคลใช้เป็นมาตรฐานในการประเมินค่า ของสิ่งต่าง ๆ บุคคล หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ตามความนิยมชมชอบและความรู้สึกรับผิดชอบ แล้วยึดถือคุณลักษณะนั้น ๆ เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตเพื่อให้บรรลุถึงความมุ่งหมายของสังคม หรือตัวเราเอง

ความสำคัญของค่านิยม

นักจิตวิทยา นักสังคมวิทยา และนักมานุษยวิทยา มีความเชื่อว่าค่านิยมมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อวิถีการดำรงชีวิตของบุคคลในสังคม เพราะค่านิยมทำหน้าที่เป็นตัวนำ เป็นเครื่องชี้แนวทางให้บุคคลเลือกประพฤติปฏิบัติ หรือเลือกอุดมการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง (สมบุญศรี ศาลยาชีวิน, 2526)

สุนทรีย์ โคมิน และ สนิท สมัครงการ (2522) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบและหน้าที่ของค่านิยมไว้ดังนี้ว่า ค่านิยมประกอบไปด้วย 3 องค์ประกอบ คือ ความระลึกรู้ (Cognitive) ความรู้สึกชอบ (Affective) และองค์ประกอบของพฤติกรรม (Behavioral) อยู่ในตัว และการกล่าววาระบบค่านิยมของบุคคล หรือสังคมนั้นเป็นการรวมกันของความเชื่อที่เกี่ยวกับ "วิถีปฏิบัติ" หรือ "เป้าหมายชีวิต" ที่เห็นดี เห็นชอบ สมควรที่จะยึดถือปฏิบัติให้เข้าเป็นระบบความเชื่อที่มีลักษณะถาวรลดหลั่นกันตามลำดับความสำคัญ ระบบค่านิยมของคน ๆ หนึ่ง ก็คือ ภาพรวม (Profile) ที่ได้มาจากการแสดงออกซึ่งค่านิยมต่าง ๆ ที่บุคคลนั้นได้เลือกแล้ว และได้แบ่งหน้าที่ของค่านิยมเป็น 3 ประการ คือ

1. ค่านิยมที่ทำหน้าที่เป็นมาตรฐาน (Standards) ที่ใช้นำการกระทำพฤติกรรมกาปฏิบัติหลายทาง คือ

1.1 ค่านิยมจูงบุคคลให้แสดงจุดยืนของเขาในเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับสังคมออกมาให้เห็นชัด

1.2 ค่านิยมเป็นตัวช่วยกำหนดให้บุคคลเลือกนิยามอุดมการณ์ทางการเมืองบางอุดมการณ์มากกว่าอุดมการณ์อื่น

1.3 ค่านิยมเป็นบรรทัดฐานที่ช่วยนำการกระทำให้บุคคลประพฤติ และแสดงตัวต่อผู้อื่นตามที่ประพฤติเป็นปกติอยู่ทุกวัน

1.4 ค่านิยมเป็นบรรทัดฐานที่ใช้ในการประเมิน ตัดสิน การชื่นชม ยกย่อง และการตำหนิติเตียนตัวเอง และการกระทำของผู้อื่น

1.5 ค่านิยมเป็นจุดกลางของการศึกษากระบวนการเปรียบเทียบ (Study of Comparison Process) คือ ใช้ค่านิยมเป็นบรรทัดฐานในการเปรียบเทียบว่าบุคคลมีค่านิยมจริยธรรม และค่านิยมความสามารถเท่ากับผู้อื่นมากน้อยแค่ไหน

1.6 ค่านิยมเป็นบรรทัดฐานที่ช่วยในการชักชวน หรือสร้างประสิทธิผลต่อคนอื่น โดยสามารถบอกได้ว่าความเชื่ออันไหน ทศนคติ ค่านิยม หรือการกระทำอันไหนมีค่าพอที่จะทำหาคัดค้าน และถกเถียง หรือพยายามที่จะเปลี่ยน

1.7 ค่านิยมเป็นบรรทัดฐานที่ถูกใช้ป็นฐานสำหรับกระบวนการให้เหตุผลต่อความนึกคิด และการกระทำของตน (Process of Nationalization) เพื่อธำรงรักษาไว้ซึ่งศักดิ์ศรีแห่งตน (Self Esteem)

2. ค่านิยมทำหน้าที่เป็นที่รวมของหลักการและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ได้เรียนรู้มาเพื่อช่วยให้สามารถตัดสินใจเลือกกระหว่างทางเลือกต่าง ๆ และเป็นการช่วยแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

3. ค่านิยมทำหน้าที่เป็นตัวบ่งชี้ความต้องการของมนุษย์ โดยถือว่ค่านิยมเป็นองค์ประกอบของแรงจูงใจอยู่ในตัวเช่นเดียวกับองค์ประกอบทางด้านความระลึกรู้ อารมณ์ และพฤติกรรมค่านิยม “จิตปฏิบัติ” เป็นแรงจูงใจก็เพราะวิถีปฏิบัติที่คิดว่าดีที่สุด (Idealized) เป็นวิถีทางหรือเป็นเครื่องมือที่ช่วยนำไปสู่เป้าหมายปลายทางที่ปรารถนาในค่านิยม “จุดหมายปลายทาง” ซึ่งเป็นแรงจูงใจที่เป็นเป้าหมายที่เหนือกว่า (Supergoal) เป้าหมายเร่งด่วนเฉพาะหน้า (Urgent Immediate Goal)

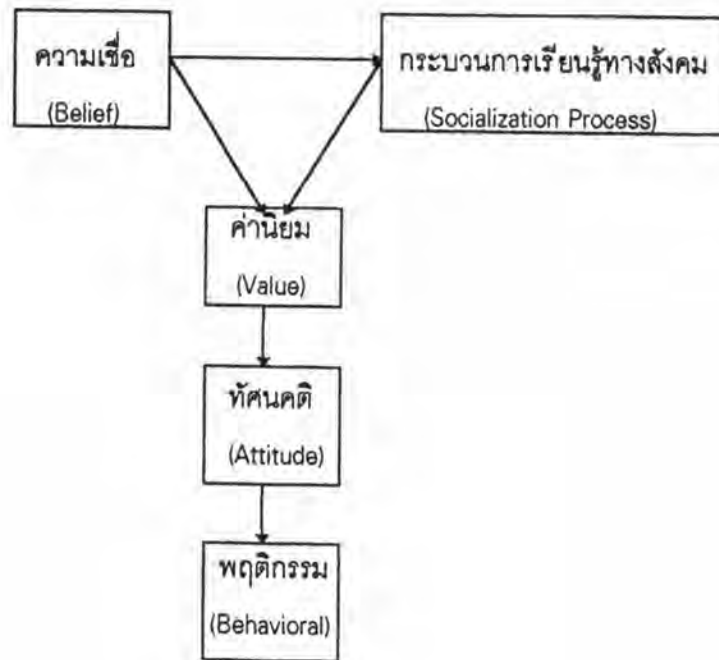
ด้วยเหตุที่ค่านิยมมีความสำคัญต่อการแสดงออกทางพฤติกรรมของบุคคล และผลของพฤติกรรมของบุคคลเป็นตัวการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ในขณะที่เดียวกันการเปลี่ยน

แปลงทางสังคม เช่น การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีก็มีส่วนทำให้ค่านิยมใหม่ ๆ เกิดขึ้นได้เหมือนกัน หรือพูดอีกนัยหนึ่ง ก็คือ ค่านิยมเป็นได้ทั้งเหตุและผลของการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นค่านิยมจึงมีความสำคัญมาก เพราะส่งผลกระทบต่อกระเทือนถึงความเจริญหรือความเสื่อมของสังคม และความมั่นคงของชาติ กล่าวคือ สังคมที่มีระบบค่านิยมที่เอื้อต่อการพัฒนา เช่น ความซื่อสัตย์ ความมีระเบียบวินัย การยอมรับสิ่งใหม่ ๆ ความสามัคคี ความกระตือรือร้น ความคิดสร้างสรรค์ ความขยันหมั่นเพียรไม่ย่อท้อและความคิดพึ่งตนเอง เป็นต้น (เพ็ญแข ประจวบจันทน์, 2530)

ดังนั้นค่านิยมที่สังคมยึดถือย่อมก่อให้เกิดประชาชนในสังคมนั้นมีบุคลิกลักษณะที่สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ และทำให้การพัฒนาประเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และถ้าสังคมใดมีระบบค่านิยมที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนา เช่น ขาดระเบียบวินัย เกียจคร้าน ไม่ตรงต่อเวลา ขาดความรับผิดชอบ ขาดความสามัคคี และขาดความเชื่อเพื่อเผื่อแผ่ เป็นต้น ย่อมก่อให้เกิดประชาชนในสังคมนั้นมีบุคลิกลักษณะที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ และทำให้การพัฒนาประเทศเป็นไปอย่างล่าช้า หรือไม่ประสบผลสำเร็จ ประเทศชาติขาดความมั่นคง จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างเสริม และพัฒนาบุคคลให้มีค่านิยมที่เหมาะสมเอื้อต่อการพัฒนาอันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่พึงปรารถนา

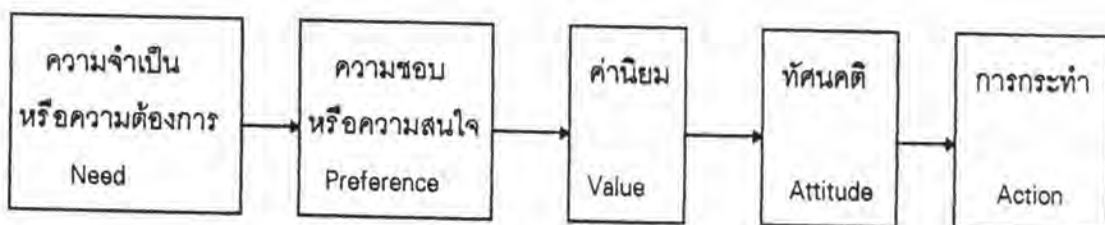
การเกิดค่านิยม

สนิท สัมครการ (2525) มีความคิดเกี่ยวกับการเกิดค่านิยมแตกต่างจากความคิดของไอแซคส์ แต่คล้ายกับความคิดของนิพนธ์ คันธเสวี โดยเฉพาะอย่างยิ่งลำดับการเกิดของค่านิยมกับทัศนคติ สนิท สัมครการ มีความคิดว่า จุดกำเนิดของค่านิยมอยู่ที่ความเชื่อและกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมร่วมกันแล้วจึงเกิดค่านิยมขึ้น จากนั้นจึงเกิดเป็นทัศนคติและพฤติกรรมของบุคคลในที่สุด นอกจากนี้สนิท สัมครการ ยังชี้ให้เห็นว่า ค่านิยมความคิดทางสังคมศาสตร์ที่ไม่สามารถสังเกตได้โดยตรง จึงต้องอาศัยการสังเกตพฤติกรรมของบุคคลแทน ดังนั้นการวัดค่านิยมจึงต้องวัดจากพฤติกรรมแทน ดังภาพประกอบต่อไปนี้

ภาพประกอบ 3 แสดงการเกิดค่านิยมตามแนวความคิดของ สนิท สมัครการ

สาโรช บัวศรี (2526) มีความคิดเกี่ยวกับการเกิดค่านิยมอีกแนวหนึ่งคิดแตกต่างไปจากของบุคคลที่กล่าวมาแล้วตรงจุดกำเนิดของค่านิยม สาโรช บัวศรี มีความคิดว่าจุดเริ่มต้นของค่านิยมอยู่ที่ความจำเป็นและความต้องการ ขั้นต่อไปจะเกิดเป็นความชอบหรือความสนใจ ซึ่งจะเข้าไปกระตุ้นให้เกิดความนิยมชมชอบ เข้าใจคุณค่ากลายเป็นค่านิยม ถ้าค่านิยมก่อตัวในระยะเวลาอันพอสมควร ทำให้เกิดสภาวะความพร้อมที่จะกระทำอยู่ในใจเรียกว่า ทัศนคติ ซึ่งมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคล อีกประเด็นหนึ่งที่ความคิดของสาโรช บัวศรีแตกต่างไปจากแนวความคิดของไอแซกส์คือ ลำดับการเกิดค่านิยมกับทัศนคติซึ่งสาโรช บัวศรีมีความคิดว่าค่านิยมจะเกิดก่อนทัศนคติ ดังแสดงไว้ในภาพประกอบดังต่อไปนี้

ภาพประกอบ 4 แสดงการเกิดค่านิยมตามความคิดของสาโรช บัวศรี

โดยสรุปแล้ว ค่านิยมเกี่ยวข้องกับความเชื่อ ความรู้สึกนึกคิด ทัศนคติ และมีผลต่อบุคลิกภาพ หรือพฤติกรรมของบุคคล

ทฤษฎีและแนวความคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงค่านิยม

มิลตัน โรคิช (Milton Rokeach, 1970) ได้เสนอทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงค่านิยม ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ซึ่งเขาเสนอว่า พฤติกรรมและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เป็นผลเนื่องมาจากอันตรกิริยา (interaction) ระหว่าง “ทัศนคติที่มีต่อสิ่ง ๆ หนึ่ง” (attitude-toward-situation) ทัศนคติตามความหมายของ Rokeach ได้แก่ ผลรวมของความเชื่อต่าง ๆ เกี่ยวกับ “สิ่งที่เป็นข้อเท็จจริง” (matters of fact) และ “สิ่งที่ถูกประเมิน” (matters of evaluation) โดยมีการจัดระบบการรับรู้ต่อสิ่งเหล่านี้ไว้ในลักษณะการที่นำพาให้บุคคลหนึ่งปฏิบัติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และ/หรือต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ตามความเชื่อเหล่านั้น

ขณะที่ทัศนคติเป็นผลรวมของความเชื่อหลาย ๆ ความเชื่อ แต่ค่านิยม (value) เป็นสิ่งที่เกิดจากความเชื่อเพียงอย่างเดียวที่เป็นพื้นฐานสำคัญต่อพฤติกรรมและการกระทำทั้งหมดของบุคคล

ค่านิยมตามความหมายของ Rokeach อาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ค่านิยมวิถีปฏิบัติ (instrumental value) ซึ่งได้แก่ความเชื่อที่มีการประเมินเป็นวิถีความประพฤติปฏิบัติแบบใดแบบหนึ่งว่าเป็นสิ่งที่บุคคลและสังคมพึงยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนในทุกสถานการณ์ และต่อสิ่งทั้งหลายทั้งปวงที่เผชิญอยู่ ค่านิยมจุดหมายปลายทางชีวิต (terminal value) หมายถึง ความเชื่อที่มีการประเมินว่า จุดหมายปลายทางของการมีชีวิตอยู่เป็นอย่างไร เป็นสิ่งที่บุคคลและสังคมควรใฝ่หา

ทฤษฎีของ Rokeach นี้มีสมมติฐานที่สำคัญว่า โดยทั่วไปแล้วมนุษย์เรานั้นจะเลือกที่จะเปลี่ยนแปลง หรือปรับตัวต่อเมื่อเผชิญกับความขัดแย้ง (conflict) หรือความไม่แน่นอน ไม่คงเส้นคงวา ดังนั้นบุคคลจะมีการเปลี่ยนแปลงค่านิยมก็ต่อเมื่อเกิดสภาวะของความรู้สึกที่ระส่ำระสาย ซึ่งสภาวะดังกล่าวมาจากการที่ค่านิยมสองด้านเกิดขัดกัน หรือค่านิยมกับทัศนคติต่าง ๆ ขัดแย้งกัน หรือค่านิยมของบุคคลหนึ่งขัดแย้งกับค่านิยมของกลุ่มที่เขาเป็นสมาชิกอยู่ Rokeach เห็นว่า ความขัดแย้งทางการรับรู้มักจะเกิดขึ้นเมื่อค่านิยมที่เป็นจุดหมายปลายทางของชีวิตสองอย่างขัดแย้งกัน ทั้งนี้เพราะค่านิยมจุดหมายปลายทางถือว่าเป็นแกนกลาง (central position) ของระบบค่านิยม - ทัศนคติ - และพฤติกรรมทั้งหมด

สุนทรีย์ โคมิน (2522) ได้กล่าวถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางค่านิยมว่า เนื่องจากพฤติกรรมของคน ๆ หนึ่งไม่ได้ถูกกำหนดโดยค่านิยมเดียวเท่านั้น แต่บ่อยครั้งที่การกระทำอันเดียว หรือ

หลายอันที่ต่อเนื่องกันถูกผลักดันหรือนำโดยกลุ่มค่านิยม (clusters of values) เพราะฉะนั้นเมื่อค่านิยมอันหนึ่งได้รับการเรียนรู้ก็จะเข้ามาประสานกับค่านิยมอื่น ๆ ในรูปของระบบค่านิยมซึ่งแต่ละค่านิยมจะถูกจัดลำดับความสำคัญภายในระบบค่านิยมนั้น ๆ การมองค่านิยมตามแนวความคิดนี้ทำให้สามารถให้คำจำกัดความที่ชัดเจนเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของค่านิยมว่าเป็นการจัดลำดับความสำคัญใหม่ (reordering of priorities) และทำให้สามารถมองระบบทั้งหมดเป็นระบบที่มีความยั่งยืนพอสมควร (relatively stable over time) คือ มีความยั่งยืนคงที่พอที่จะทำให้เราให้เห็นความเหมือนกันและความต่อเนื่อง (continuity) ของบุคลิกภาพเด่นเฉพาะ (unique personality) ที่เป็นผลของกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมภายในวัฒนธรรมหนึ่ง

แต่ก็มีการเปลี่ยนแปลงลำดับค่านิยมใหม่เกิดขึ้นอันเป็นผลของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป สังคมที่เปลี่ยนไปและจากประสบการณ์ของแต่ละบุคคลที่เปลี่ยนไป ความแปรผัน (variations) ที่อาจเกิดขึ้นได้เป็นผลของตัวแปรต่าง ๆ เช่น การพัฒนาทางสติปัญญา ระดับการฝังลึก (internalization) ของค่านิยมทางวัฒนธรรมสังคม สถาบันต่าง ๆ ความแตกต่างกันในบทบาททางเพศ (sex roles) บทบาททางการเมือง (political identification) และทางศาสนา (religious) การอบรมเลี้ยงดู (upbringing) เป็นต้น

การเปลี่ยนค่านิยมจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางทัศนคติที่เกี่ยวข้องด้วยมากมาย ในขณะที่การเปลี่ยนทัศนคติไม่จำเป็นต้องกระทบถึงระบบค่านิยม ด้วยเหตุผลอันเดียวกับการเชื่อมโยงทัศนคติบางอันกับ “ค่านิยม” ที่สำคัญมากกว่าก็จะช่วยทำให้เพิ่ม “แรงต่อต้านความเปลี่ยนแปลง” มากกว่าการเชื่อม “ค่านิยม” ที่มีความสำคัญน้อยกว่า ทั้งนี้เพราะทัศนคติมีคุณสมบัติเป็นเครื่องมือ (instrumentality) ที่จะนำไปสู่การรักษาไว้ซึ่งค่านิยมบางค่านิยม (สุนทร โคมิน, 2522)

กระบวนการเกิดและเปลี่ยนแปลงค่านิยมของบุคคลใด ๆ ได้เริ่มเกิดขึ้นตั้งแต่เด็ก Rokeach กล่าวว่าในวัยเด็ก การเรียนรู้ของเด็กในเรื่องบรรทัดฐาน (norms) ต่าง ๆ เช่น ความซื่อสัตย์ ความร่วมมือร่วมใจ ความสุภาพ จะก่อให้เกิดเป็นค่านิยมขึ้นโดยการที่บรรทัดฐานเหล่านี้ถูกฝังแน่น และต่อเนื่องจะเกิดเป็นระบบค่านิยมที่มีการจัดตัว และวางลำดับชั้น (hierarchically organized) ที่มีความมั่นคงยากที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลงระบบ เช่นนี้ Rokeach อธิบายว่าเป็นระบบของการเรียนรู้ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อเลือกสรร (making choices) และเพื่อแก้ไขความขัดแย้ง (resolving conflicts) ที่จะเกิดจากแบบพฤติกรรม หรือค่านิยมจุดหมายปลายทางที่ต่างกัน (Milton Rokeach, 1970)

เมื่อเด็กได้เติบโตขึ้นการอบรมเรียนรู้ที่ได้จากโรงเรียน ตลอดจนสถาบันการศึกษาที่สูงขึ้น จะปลูกฝังค่านิยมจุดหมายปลายทางและค่านิยมวิถีปฏิบัติ เช่น ค่านิยมของความสุข ความมีเกียรติ การรักความยุติธรรม การเป็นตัวของตัวเอง เป็นต้น ในระยะเวลาเดียวกัน บุคคลนั้นก็อาจจะได้สัมผัสกับชีวิตที่เป็นจริงในสังคม ซึ่งมีการตื่นรับต่อสิ่งเพื่อสนองความต้องการ (needs) ของมนุษย์ในสังคม เชนิฏกับค่านิยมในสังคมต่าง ๆ ที่ไม่ได้ไปพร้อมกัน ซึ่งมีผู้อธิบายสภาพของสังคมในแง่ของตัวกระทำ (actor) การเปลี่ยนแปลงทางค่านิยมไว้ว่า

สังคมในปัจจุบันเป็นสังคมที่ย่างยากซับซ้อน เป็นสังคมที่ไม่มีลักษณะของความเหมือนกัน (heterogeneous) ไปกันหลายทิศหลายทาง และค่านิยมก็จะเกิดมีหลายชุด (sets of values) ซึ่งทำให้เกิดความขัดแย้งกันในจุดยืนของค่านิยม (value position) อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ความสับสนจึงเกิดขึ้นเนื่องจากถูกอบรมสั่งสอนแต่เด็กให้ยึดถือในความซื่อสัตย์ตรงไปตรงมา แต่กลับมาเห็นความฉ้อโกง ความไม่มีหลักเกณฑ์ของศีลธรรม และจริยธรรมในโลกของผู้ใหญ่ เกิดเป็นความขัดกันระหว่างค่านิยมผู้ใหญ่และค่านิยมเด็ก ด้วยเหตุนี้ทางเลือกของเด็กก็คือถ้าไม่ปรับเปลี่ยนค่านิยมของตนก็หันตัวเองเข้าไปอยู่ในระบบที่เป็นจริงเพื่อความอยู่รอดก็ต้องถูกมองว่าเป็น “คนโกง” หรือ “คนบ้า” ไป (คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2525)

ส่วนทฤษฎีของโรคีนัน มาจากฐานคติของกรอบทฤษฎีค่านิยมที่กล่าวไว้ว่าแนวคิดของมนุษย์ตั้งอยู่บนฐานคติเกี่ยวกับธรรมชาติแห่งค่านิยมของมนุษย์ 5 ประการ ดังต่อไปนี้คือ (Rokeach, 1970)

1. จำนวนของค่านิยมที่แต่ละคนมีนั้นจะมีอยู่ไม่มากนัก และอยู่ในขอบข่ายที่จะนับและศึกษาได้
2. ความแตกต่างของ “ค่านิยม” จะแสดงออกทางระดับ (degree)
3. ค่านิยมต่าง ๆ สามารถจะนำมาจัดรวมกันเข้าเป็นระบบค่านิยมได้ (Value system)
4. ค่านิยมมนุษย์สามารถสืบสาวไปถึงวัฒนธรรม สังคม และสถาบันสังคมต่าง ๆ ไปจนถึงบุคลิกภาพได้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้อาจถือได้ว่าเป็นบ่อเกิดของค่านิยม
5. ผลที่ตามมา คือ ค่านิยมของมนุษย์ซึ่งแสดงออกทางด้านทัศนคติ และพฤติกรรมของมนุษย์ไปเกือบทุกรูปแบบที่นักสังคมศาสตร์สนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์

นอกจากนี้ ไรคิช ได้อธิบายธรรมชาติของค่านิยมไว้ว่า

1. ค่านิยมมีลักษณะยั่งยืนถาวร ไม่เปลี่ยนแปลงง่าย เป็นสาเหตุที่ทำให้บุคลิกภาพของคนกลุ่มหนึ่งในสังคมหนึ่งแตกต่างจากกลุ่มคนในอีกสังคมหนึ่ง ค่านิยมจะมั่นคงถาวรได้นั้น เกิดจากการได้รับการอบรมมาแต่เยาว์วัย และเปลี่ยนแปลงยากสำหรับระดับค่านิยมที่มีความสำคัญมาก ตรงกันข้ามค่านิยมที่มีระดับความสำคัญน้อยจะเปลี่ยนแปลงได้ง่าย

2. ค่านิยมมีลักษณะเปรียบเทียบความสำคัญในการปลูกฝังค่านิยม บุคคลจะได้รับการอบรมสั่งสอน และได้รับการเน้นถึงความสำคัญของค่านิยมในแต่ละเรื่องแตกต่างกัน เช่น ความซื่อสัตย์ การรักษาน้ำใจกัน ต่างก็เป็นค่านิยมที่บุคคลได้รับมา แต่บางสังคมอาจให้ความสำคัญในเรื่องการรักษาน้ำใจมากกว่าความซื่อสัตย์ หรือในระหว่างความเป็นตัวของตัวเองกับความอ่อนน้อมเชื่อฟังผู้ใหญ่ บุคคลจะเปรียบเทียบระดับความสำคัญของค่านิยมต่าง ๆ จากประสบการณ์ที่เขาได้รับตั้งแต่วัยเด็ก ทำให้เขาค่อยเรียนรู้ที่จะแยกพหุค่านิยมที่ได้รับจากการอบรมสั่งสอนมาอย่างเต็มที่ แล้วจัดเป็นระดับสูงต่ำรวมเข้าเป็นระบบ ซึ่งภายในระบบที่แต่ละค่านิยมจะถูกจัดเรียงลำดับตามความสำคัญมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด

จึงสรุปได้ว่า แนวคิดและทฤษฎีค่านิยมจะเป็นตัวแปรที่มีความสำคัญในการศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ ในอันที่จะทำให้สังคมเปลี่ยนแปลง เพราะค่านิยมเป็นแกนกลางที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมด้านแรงจูงใจ เจตคติ ความสนใจ และการนำไปประยุกต์ใช้ในทุกสาขาวิชา

ปัจจัยที่เกี่ยวกับค่านิยม

วัชรีย์ คลายนาท (2530) ได้กล่าวว่า การขัดเกลาทางสังคมจะมีอิทธิพลอย่างสูงในวัยเด็ก ในการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมซึ่งจะหล่อหลอมบุคลิกภาพของเด็กตามที่สังคมมุ่งหวัง บุคคลหรือกลุ่มคนที่กระทำการขัดเกลาทางสังคมมีดังนี้

1. ครอบครัว สมาชิกในครอบครัวโดยเฉพาะบิดามารดาจะมีอิทธิพลอย่างสูงในการขัดเกลาทางสังคมแก่เด็ก ซึ่งเป็นกระบวนการถ่ายทอดบรรทัดฐานทางสังคมไปสู่บุคลิกภาพของสมาชิกอย่างฝังแน่นตลอดชีวิตของบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับ บรรเทา กิตติศักดิ์ (2527) ที่กล่าวว่าแบบแผนการเลี้ยงดูและการอบรมของครอบครัวมีอิทธิพลในการกำหนดแบบแผนพฤติกรรมของเด็ก บุคลิกภาพ และค่านิยมที่บุคคลยึดถือ

2. กลุ่มเพื่อน หมายถึง กลุ่มคนที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง และกลุ่มคนดังกล่าวมีลักษณะบางประการที่คล้ายคลึงกับบุคคลนั้น เช่น อายุ เพศ การประกอบอาชีพ การศึกษา เป็นต้น กลุ่มเพื่อนจึงมีอิทธิพลทางอ้อมต่อการขัดเกลาทางสังคมของบุคคลในวัยเด็ก และวัยรุ่นซึ่งบุคคลต้องการที่จะได้รับการยอมรับจากกลุ่ม

3. โรงเรียน เป็นผู้ทำหน้าที่ขัดเกลาทางสังคมโดยตรงแก่สมาชิกของสังคมทั้งที่อยู่ในวัยเด็กและผู้ใหญ่ คือ การถ่ายทอดค่านิยมและทักษะอันจำเป็นแก่การเป็นสมาชิกของสังคม โดยเฉพาะครู นับว่าเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ค่านิยมดังที่นักการศึกษา เช่น ชนิดา รัชทรัพย์เมือง (2525) ที่ได้กล่าวไว้ว่า ครูทำหน้าที่ถ่ายทอด แก่ไข และสร้างเสริมวัฒนธรรม ค่านิยมให้แก่เด็กนักเรียน ดังนั้นครูจึงจำเป็นต้องเอาใจใส่ อบรมสั่งสอนเพื่อปลูกฝังค่านิยมที่ดีให้แก่เด็กนักเรียน

4. กลุ่มอ้างอิง มีความแตกต่างจากกลุ่มเพื่อน เพราะเป็นกลุ่มที่บุคคลมิได้สังกัดเป็นสมาชิกของกลุ่ม แต่ก็มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมหรือบุคลิกภาพของบุคคลนั้น ซึ่งแบ่งเป็น 2 แบบคือ

4.1 Anticipatory Socialization หมายถึง กลุ่มอ้างอิงที่บุคคลมีความปรารถนาจะเข้าร่วมเป็นสมาชิก และพยายามที่จะแสดงพฤติกรรมตามบรรทัดฐานของกลุ่มคนดังกล่าว

4.2 Restrospective Socialization หมายถึง กลุ่มคนที่บุคคลเคยเป็นสมาชิกของกลุ่ม แต่ได้ละทิ้งกลุ่มเหล่านั้นมาอยู่ในสังคมใหม่ ถึงกระนั้นก็ตามบุคคลดังกล่าวยังคงมีความรู้สึกนึกคิด ค่านิยม และบุคลิกภาพตามรูปแบบของกลุ่มคนเหล่านั้นอยู่

กระบวนการสังคมนะกิต (socialization process) หมายถึง กระบวนการซึ่งบุคคลพยายามหาความรู้ ความชำนาญ และความรู้สึกทางจิตใจอารมณ์ (dispositions) ที่จะช่วยให้เขาสามารถมีส่วนร่วมกัสมชิกของกลุ่มในสังคมได้ด้วยดี ไม่มีสังคมใดในโลกที่จะไม่มีกระบวนการอันนี้ เพราะเป็นการเตรียมตัวให้สมาชิกใหม่ของสังคมได้ทำกิจกรรมและรับผิดชอบตอ ๆ ไป (Alan C. Kerchhoff, 1972)

กระบวนการสังคมนะกิต หมายถึง กระบวนการที่ทำให้ผู้เกิดใหม่ ๆ (neonates) สามารถอยู่ในสังคมได้หรือในอีกแง่หนึ่ง หมายถึง กระบวนการศึกษาในความหมายที่กว้างอันจะเกิดขึ้นในช่วงอายุคนแล้วคนเล่า ซึ่งประกอบด้วย ค่านิยม (values) ความคิด (ideas) ความรู้ (knowledge) ทักษะ (skill) หรือความเชื่อ (beliefs) มันจะเริ่มในครอบครัวเป็นแห่งแรกแล้วขยายออกไปภายนอกเป็นวงจรชีวิตที่ทำให้ปัจเจกบุคคลก้าวไกลออกไปจากการเลี้ยงดูของครอบครัวเป็นกระบวนการที่คนในแต่ละชั่วอายุ (generations) จะเป็นทั้งผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ คือ ได้รับการเลี้ยงดูมาจากคนรุ่นก่อนและถ่ายทอดให้แก่คนรุ่นหลังต่อไป (Marvin R. Koller, 1974)

กระบวนการสังคมประภิต ยังหมายถึง กระบวนการปะทะสังสรรค์ (interaction) ที่ทำให้ ค่านิยม ทศนคติ และพฤติกรรมของบุคคลแปรเปลี่ยนไปตามความคาดหวังของกลุ่มที่ตนอยู่โดยได้ รับการเรียนรู้จากผู้ใหญ่รอบตัวโดยผ่านการควบคุมและฝึกฝน (Secoord and Backman, 1972)

หรือโดยสรุป อาจกล่าวได้ว่า กระบวนการสังคมประภิต คือ กระบวนการที่อบรมสั่งสอน ถ่ายทอดความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม บรรทัดฐาน วัฒนธรรม ประเพณี บทบาทตลอดจนความรู้ ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคมจากชนรุ่นหนึ่งไปสู่ชนรุ่นใหม่ โดยผ่านกลไกและตัวปัจเจกถ่ายทอด (agents) ที่มีในสังคมหนึ่ง ๆ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการยอมรับและกระทำตามกฎเกณฑ์ที่สังคมตั้งไว้

กระบวนการสังคมประภิตที่สำคัญมีอยู่ 4 ขั้นตอน คือ (Alan C. Kerchhoff, 1972)

1. ครอบครัว (family) ซึ่งหมายถึง การอบรมสั่งสอนของบิดามารดา
2. โรงเรียน (school) หมายถึง การอบรมสั่งสอนจากครูและสิ่งที่ได้รับไปจากโรงเรียน
3. กลุ่มเพื่อน (peer groups) หมายถึง กลุ่มเพื่อนที่โรงเรียน หรือกลุ่มเพื่อนในวัยเดียวกัน
4. สื่อมวลชน (mass media) หมายถึง การอบรมเรียนรู้ที่ได้จากสื่อมวลชน เช่น

หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น

จากที่กล่าวมาแล้วของปัจจัยที่เกี่ยวกับค่านิยมของบุคคล กล่าวโดยสรุปคือ การที่บุคคลแต่ละคนจะมีค่านิยมมากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับกระบวนการรับรู้ทางสังคม ซึ่งเมื่อแบ่งตัวแปรที่มีความเกี่ยวข้องแล้วแบ่งได้เป็น 2 ปัจจัยด้วยกัน คือ

1. ปัจจัยด้านบุคคล ได้แก่ ระดับการศึกษา ศาสนา บุคลิกภาพ สติปัญญา อายุ เพศ
2. ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดู สภาพเศรษฐกิจของครอบครัว

หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น

จากการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยม 4 ตัวเท่านั้นคือ ปัจจัยด้านบุคคล ได้แก่ ระดับการศึกษา ศาสนา ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดู และสภาพเศรษฐกิจของครอบครัว เนื่องจากปัจจัยดังกล่าวได้มีผู้ศึกษาค้นคว้าวิจัยแล้วผลการวิจัยออกมาสรุปไม่แน่นอน ไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจว่าค่านิยมพื้นฐานถึงแม้จะประกาศใช้นานแต่ปัจจุบันยังบรรจุไว้ในหลักสูตร หรือแนวการปฏิบัติตัวแปรดังกล่าวยังมีอิทธิพลต่อระดับการปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐานของนักเรียนอีกหรือไม่ เพื่อเป็นแนวทางในการปลูกฝัง อบรม และพัฒนาพฤติกรรมของนักเรียนให้เป็นพลเมืองดีของประเทศ

การวัดค่านิยม

ค่านิยมเป็นความคิดเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ เป็นความคิดในลักษณะนามธรรม ดังนั้นจึงมีการให้คำจำกัดความ เปรียบเทียบ บอกความแตกต่าง วิเคราะห์ สรุปผล และได้แย้งในเรื่องค่านิยมได้ทั้งสิ้น (นาตยา ภัทรแสงไทย, 2521) ดังนั้นเมื่อค่านิยมเป็นนามธรรม และมีสภาวะซับซ้อนเข้าใจยาก จึงจำเป็นต้องมีกระบวนการวิเคราะห์ค่านิยมอย่างรัดกุม จึงจะสามารถบอกได้ว่าค่านิยมของบุคคลนั้น ๆ คืออะไร มีนักการศึกษาหลายท่านได้ศึกษาการวัดค่านิยมดังนี้

เคอร์ลิงเยอร์ (Kerlinger, 1973) กล่าวว่าค่านิยมของคนเรานั้นสามารถจะวัดได้จากพฤติกรรม เจตคติหรือความคิดเห็นของคนเรา ทั้งนี้เนื่องจากค่านิยมเป็นการแสดงความนิยมชมชอบต่อบุคคล สิ่งของ หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ โดยการประเมินค่า และค่านิยมของคนเรานั้นจะแสดงออกในทิศทางดีหรือไม่ดี ควรทำหรือไม่ควรทำ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย

ไพฑูริย์ เครือแก้ว (2523) กล่าวถึงการสังเกตค่านิยมของคนเราว่า การที่จะทราบค่านิยมของบุคคลจะสังเกตได้จากพฤติกรรมต่าง ๆ 5 ประการคือ

1. ดูจากสิ่งที่บุคคลได้เลือกปฏิบัติในชีวิตประจำวันของเขา
2. ดูจากทิศทางความสนใจของบุคคล คนเราแต่ละคนจะมีทิศทางของความสนใจที่พอจะสังเกตได้
3. ดูได้จากคำพูดที่แสดงออกโดยทั่วไป เพราะคนเรามักแสดงค่านิยมออกมาทางคำพูดเสมอ
4. ดูได้จากคำพูดที่ใช้ในการสนทนา ซึ่งจะสามารถบ่งบอกถึงค่านิยมของบุคคลนั้น ๆ ได้
5. ดูได้จากการคิดการเขียนของบุคคล ซึ่งมักจะแสดงออกถึงหลักการ อุดมการณ์ ความคิด ความฝัน และรสนิยมของตัวเองออกมาเสมอ สิ่งเหล่านี้เป็นแนวทางที่จะเข้าใจค่านิยมของแต่ละคนได้อย่างดี

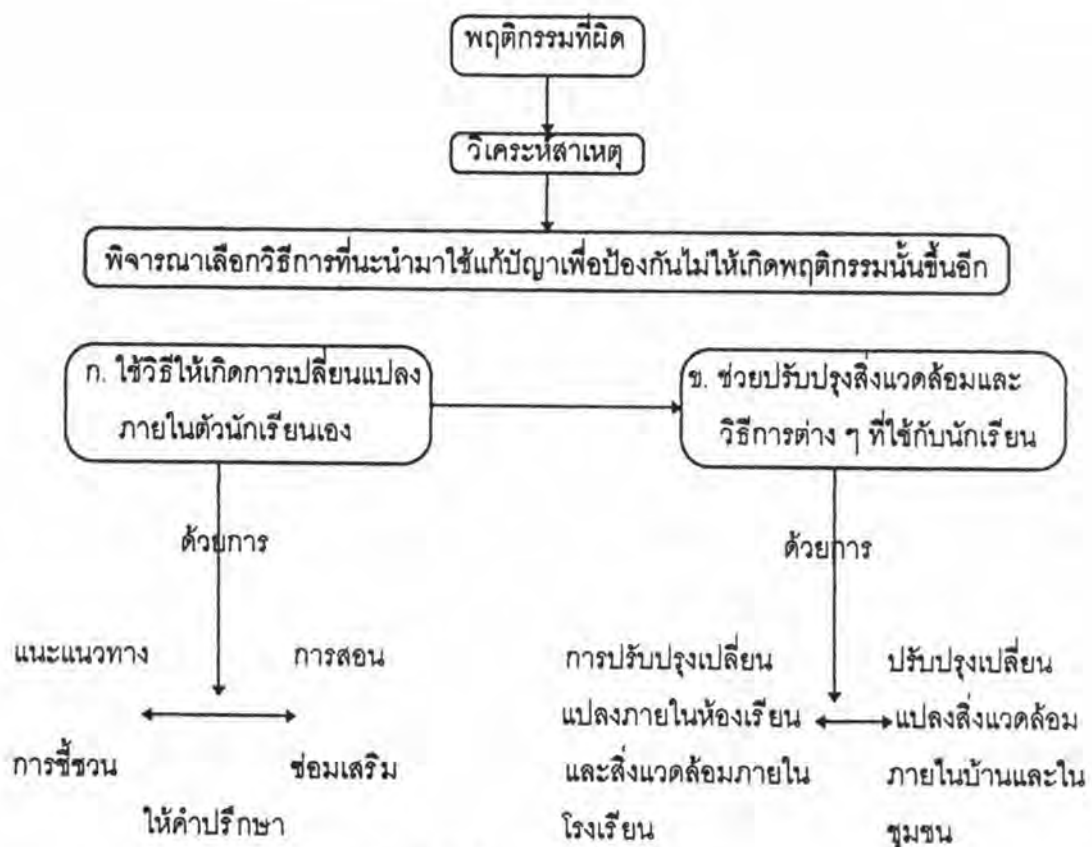
วาทีตย์ อุตอามาตย์ (2524) กล่าวถึงการวัดค่านิยมว่า สามารถวัดได้จากพฤติกรรมภายในและพฤติกรรมภายนอกของบุคคลต่าง ๆ ได้ เช่น ความคิดเห็น ความสนใจ ความรู้สึก เจตคติ หรืออุดมการณ์ ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้แสดงให้เห็นในลักษณะต่าง ๆ เช่น การงาน อาชีพ การสนทนา การเขียน ตลอดจนการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวัน เป็นต้น

สรุปได้ว่า ค่านิยมของคนเรานั้น สามารถวัดได้จากพฤติกรรม เจตคติ หรือความเห็น เนื่องจากค่านิยมเป็นการแสดงความชอบต่อบุคคล สิ่งของ หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ จึงสามารถใช้เครื่องมือต่าง ๆ ได้มากมาย

ความจำเป็นในการสำรวจค่านิยม

วัชร ฐวรธรรม (2525) ชี้ให้เห็นความจำเป็นของการสำรวจค่านิยมในแง่ต่าง ๆ ไว้ดังนี้ ทุกวันนี้โลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว คนเรามีสิ่งที่ต้องกระทำและโอกาสที่จะเลือกมากเหลือเกิน ในชีวิตประจำวันไม่ว่าเด็กหรือผู้ใหญ่ ต้องพบปัญหาและข้อขัดแย้งให้ตัดสินใจอยู่ทุกขณะ ทำอย่างไรการตัดสินใจเหล่านั้นจะทำได้รวดเร็ว ถูกต้อง เราจำเป็นต้องมีมาตรการส่วนตัวที่เป็นมาตรฐานพอควร ซึ่งได้จากการสำรวจค่านิยมของตนเอง “ค่านิยม” เป็นหลักยึดที่สำคัญในการประพฤติปฏิบัติ ฉะนั้นการตัดสินใจทุกชนิด ถ้ามี “ค่านิยม” เป็นเกณฑ์จะทำการตัดสินใจได้รวดเร็วถูกต้องตามความต้องการ และเหตุผลของตน ทำให้ชีวิตดำเนินได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีความหมายมากขึ้น เราจึงจำเป็นต้องรู้แน่ชัดว่าเรามีอะไรเป็นค่านิยม

มนุษย์เรานั้นมิได้มีค่านิยมติดตัวมาแต่กำเนิด เราเกิดมาสู่สังคมและวัฒนธรรมที่พร้อมสอนปรับปรุง และเสริมแต่งให้เราทำตามค่านิยมของวัฒนธรรมและสังคมนั้น ๆ กระบวนการแสวงหาความเข้าใจในค่านิยมจึงติดตามตัวเรามาตั้งแต่เริ่มรู้ความ ซึ่งวิธีการหนึ่งซึ่งเป็นที่ยอมรับว่าจะช่วยพัฒนาคุณภาพของเยาวชน คือ การศึกษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานแนวพระราชดำรัสที่เกี่ยวกับความหมายของการศึกษาไว้ว่า “การศึกษาเป็น เครื่องมือสำคัญในการพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติ ทัศนคติ ค่านิยม และคุณธรรม ของบุคคลเพื่อให้เป็นพลเมืองดีมีคุณภาพและประสิทธิภาพ การพัฒนาประเทศก็ย่อมทำได้ สะดวกราบรื่นและได้ผลที่แน่นอนและรวดเร็ว” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2539) โดยเฉพาะในเด็กวัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างแตกต่างกันมากมายทั้งทางกายและพฤติกรรม คือ ช่วงอายุ 12 - 15 ปีมีพฤติกรรมค่อนข้างเป็นเด็ก อายุ 16 - 18 ปีมีพฤติกรรมก้ำกึ่งระหว่างความเป็นเด็กกับผู้ใหญ่ อายุ 19 - 25 ปี พฤติกรรมค่อนข้างเป็นผู้ใหญ่ จากเหตุผลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า วัยรุ่นเป็นระยะเวลาระหว่างความเป็นเด็กต่อเนื่องกับเป็นผู้ใหญ่ นับเป็นหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต ซึ่งถือว่ามี ความสับสนทางจิตใจมากที่สุด (ศรี เรือนแก้ว กังวล, 2530) หากได้ทำการสำรวจก็จะสามารถปรับเปลี่ยน แก้ไขในพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมได้ โดยใช้วิธีการหลังจากที่ได้สำรวจค่านิยมแล้ว ดังภาพ

(हररररर नलवलररर रररररर, 2536)

การปรับปรุง หรือการปลูกฝังค่านิยมที่ดีเพื่อให้นักเรียนมีพฤติกรรม หรือประพฤติดีปฏิบัติ ในทางที่ถูกต้อง สิ่งสำคัญที่จะช่วยได้นั้นขึ้นอยู่กับนโยบาย และหลักสูตรที่ใช้ในกระบวนการ เรียนการสอนที่จะดำเนินการให้นักเรียนมีคุณลักษณะ หรือค่านิยมพื้นฐานที่พึงประสงค์ของสังคม และของประเทศชาติ เพื่อความเจริญก้าวหน้าในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และการปกครอง ดังนั้นโรงเรียนกรมสามัญศึกษาซึ่งเป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาภายใต้ การควบคุมดูแลของกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาโดยรัฐเป็นผู้ จัดให้แก่ประชาชนทั่วไป และมีโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของกรม สามัญศึกษาเป็นจำนวน มากที่สุด

นโยบายการศึกษา (กรมสามัญศึกษา, 2531)

1. กรมสามัญศึกษาเชื่อว่า นักเรียนเป็นหัวใจของการจัดการศึกษา การมัธยมศึกษา เป็นการศึกษาลงการประถมศึกษา เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานของประชาชน (สามัญชนคนธรรมดาทั่วไป) ซึ่งจะเป็นบุคคลส่วนใหญ่ของประเทศ มุ่งให้นักเรียนได้พัฒนาให้มีความรู้ความสามารถตามหลักสูตร และให้มีการเรียนการสอนสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนและท้องถิ่น ตามที่หลักสูตรเปิดโอกาสให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ให้นักเรียนเป็นคนคิดเป็น ทำเป็น

แก้ปัญหาได้ ให้เป็นคนร่าเริงแจ่มใส มีวินัย มีความรับผิดชอบ มีความกตัญญู ขยัน ประหยัด เห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ พึ่งตนเองได้ และสามารถมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ ตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

2. กรมสามัญเชื่อว่าบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ดีของโรงเรียนจะมีส่วนในการเสริมสร้างความคิด จิตใจและคุณธรรมต่าง ๆ อันพึงประสงค์ได้ มีผู้กล่าวว่าครูอาจแบ่งประเภทใหญ่ ๆ ได้ 2 ประเภทคือ ครูพูดได้และครูพูดไม่ได้ ครูพูดได้เป็นที่รู้จักกันดีและได้รับการยกย่องและยอมรับกันว่ามีค่าสำคัญอย่างยิ่ง แต่ครูพูดไม่ได้มักได้รับการกล่าวถึงน้อย บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนถือว่าเป็นครูที่พูดไม่ได้ เชื่อว่าโรงเรียนที่สะอาด ร่มรื่น เรียบง่าย สงบ สดชื่น แจ่มใส มีชีวิตชีวา วัสดุ อาคารสถานที่ได้รับการดูแล มีความเป็นปัจจุบันพร้อมที่จะให้ครูและนักเรียนได้ใช้ตลอดเวลา ย่อมจะทำให้ครูและนักเรียนได้รับอิทธิพล ทำให้เป็นคนละเอียดอ่อน จิตใจแจ่มใส รักสวยรักงาม รักความสะอาด รักความสงบ เรียบง่าย และรักความร่มรื่นไปด้วย ถือว่าคุณธรรมต่าง ๆ อันพึงประสงค์ตามหลักสูตรอันจะเกิดขึ้นในตัวนักเรียน โดยที่ครูพูดไม่ได้นี้ได้เป็นอย่างมาก จึงเห็นเป็นการสมควรที่โรงเรียนจะต้องจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนเพื่อประโยชน์ในการที่เด็กจะได้พัฒนาให้เต็มความรู้ความสามารถ

3. กรมสามัญศึกษาเชื่อว่าโรงเรียนที่ดีจะต้องไม่แปลกแยกจากชุมชน ฉะนั้นโรงเรียนจึงต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนา ร่วมคิด และหรือร่วมแก้ปัญหาของชุมชนด้วย และโรงเรียนควรจะใช้ทรัพยากรของชุมชน การเรียนการสอนในหลายเรื่องควรใช้ชุมชนเป็นห้องเรียน และในหลายกรณี ควรเชิญผู้รู้ในเรื่องต่าง ๆ ของชุมชนให้ความรู้แก่นักเรียน และร่วมในการพัฒนาการเรียนการสอนของโรงเรียนด้วย

4. กรมสามัญศึกษาเชื่อว่า การร่วมคิด ร่วมให้การปรึกษาแนะนำ ยืนยันความถูกต้องและให้การสนับสนุนทั้งด้านความคิด ทรัพยากร ช่วยเผยแพร่ผลงาน ตลอดจนส่งเสริมให้สวัสดิการ จะทำให้ผู้บริหารโรงเรียน ครู อาจารย์ และนักเรียนมีขวัญ กำลังใจอันจะทำให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพสูง จึงมุ่งให้มีการติดตามผล การสนับสนุนให้ครู ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนและกิจกรรมของโรงเรียนได้รับการนิเทศ การสนับสนุนดูแลซึ่งกันและกัน ให้เต็มความสามารถ

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) (กระทรวงศึกษาธิการ, 2534)

หลักการ

1. มุ่งให้ผู้เรียนค้นพบความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเอง
2. เป็นการศึกษาทั่วไป เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับประกอบสัมมาอาชีพหรือการศึกษาต่อ

3. เป็นการศึกษาที่สนองความต้องการของท้องถิ่นและประเทศชาติ จุดหมาย

การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพชีวิต และการศึกษาต่อ ให้สามารถเลือกแนวทางที่จะทำประโยชน์ให้กับสังคมตามบทบาทและหน้าที่ ของตนในฐานะเป็นพลเมืองดีตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ เป็นประมุข โดยให้ผู้เรียนมีความรู้ และทักษะเพียงพอที่จะเลือกและตัดสินใจประกอบสัมมาชีพ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีนิสัยในการปรับปรุงงานตนเองและสังคม เสริมสร้างอนามัยชุมชนและ ครอบงชีวิตโดยคำนึงถึงประโยชน์ต่อสังคม

ในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้ จะต้องมุ่งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีความรู้และทักษะในวิชาสามัญ และทันต่อความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการต่าง ๆ
2. สามารถปฏิบัติตนในการรักษา และเสริมสร้างสุขภาพอนามัยของตนเองและชุมชน
3. สามารถวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน และเลือกแนวทางการแก้ปัญหาให้สอดคล้องกับ ข้อจำกัดต่างๆ
4. มีความภูมิใจในความเป็นไทย สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เต็มใจ ช่วยเหลือผู้อื่นตามความสามารถของตน
5. มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถสร้างและปรับปรุงแนวทางปฏิบัติที่จะทำให้เกิดความ เจริญแก่ตนเองและชุมชน
6. มีทัศนคติที่ดีต่อสัมมาอาชีพทุกชนิด มีนิสัยรักการทำงาน และมีความสามารถในการ เลือกอาชีพ ที่ เหมาะสมกับความถนัดและความสนใจของตนเอง
7. มีทักษะพื้นฐานในการประกอบสัมมาชีพ มีความสามารถในการจัดการ และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
8. เข้าใจสภาพและการเปลี่ยนแปลงของสังคมในชุมชน สามารถเสนอแนวทางพัฒนา ชุมชน ภูมิใจในการปฏิบัติตนตามบทบาทและหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ดีของชุมชน ตลอดจน อนุรักษ์และเสริมสร้างสิ่งแวดล้อม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชนของตน

แนวดำเนินการ

เพื่อให้มีการจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้ประสบความสำเร็จตามจุดหมายข้างต้น จึง กำหนดแนวดำเนินการไว้ดังนี้

1. จัดให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนอย่างหลากหลาย เพื่อสำรวจความถนัดและความสนใจ
2. จัดประสบการณ์ต่าง ๆ ให้ผู้เรียนได้รู้จักและเข้าใจตนเอง และสามารถแสวงหาแนว ทางในการพัฒนาตนเอง

3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทางด้านวิชาการอย่างเต็มความสามารถ และได้มีโอกาสหาความรู้ และทักษะจากแหล่งวิทยาการ สถานประกอบการ ปลายสถานประกอบการอาชีพอิสระ
4. จัดให้มีการศึกษา ติดตาม และแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง
5. ในการจัดการเรียนการสอน ให้ใช้วิธีผสมผสานการให้ความรู้กับการปฏิบัติจริง โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิดอย่างมีเหตุมีผล และกระบวนการกลุ่ม
6. ให้ท้องถิ่นปรับรายละเอียดเนื้อหาของรายวิชาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น ส่งเสริมให้ท้องถิ่นจัดทำรายวิชาที่สนองความต้องการของท้องถิ่น และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิดในการสร้างสรรค์งาน
7. ในการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมต่างๆ ให้สอดแทรกการเสริมสร้างค่านิยม และพัฒนาจริยธรรมอย่างสม่ำเสมอ
8. ในการส่งเสริมสร้างค่านิยมที่ระบุไว้ในจุดหมาย ต้องปลูกฝังค่านิยมที่เป็นพื้นฐาน เช่น ขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน มีวินัย รับผิดชอบ ฯลฯ ควบคู่ไปด้วย
9. ในการจัดการเรียนการสอน ให้คำนึงถึงความต่อเนื่องกับหลักสูตรประถมศึกษาด้วย นอกจากนี้แล้วยังพบค่านิยมพื้นฐานหรือค่านิยมที่พึงประสงค์ที่ได้บรรจุไว้ในหลักสูตรในกลุ่มวิชาสังคมศึกษาในมัธยมศึกษาตอนต้นด้วยเช่นกัน (กรมวิชาการ, 2533) ดังนี้คือ
  1. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อม พัฒนาการทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมือง การปกครองระบอบประชาธิปไตย หลักธรรมของศาสนา
  2. เพื่อให้สามารถนำความรู้ไปใช้ในการวิเคราะห์ปัญหาทางเศรษฐกิจ และสังคมที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน สามารถตัดสินใจเลือกแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้อง ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้
  3. เพื่อให้ตระหนักในคุณค่าของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ มรดกทางวัฒนธรรมไทย ยึดมั่นในวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย หลักธรรมและคุณธรรม มีค่านิยมที่พึงประสงค์ รักผูกพันกับท้องถิ่นและประเทศชาติ มีความภูมิใจในความเป็นไทย และเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์
  4. เพื่อให้สามารถปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และเสริมสร้างศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในชุมชน

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง 2533) (กระทรวง
ศึกษาธิการ, 2533)

หลักการ

1. เป็นการศึกษาเพื่อเพิ่มความรู้และทักษะเฉพาะด้านที่สามารถนำไปประกอบอาชีพให้
สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจและสังคม
2. เป็นการศึกษาที่สนองต่อการพัฒนาอาชีพในท้องถิ่นหรือการศึกษาต่อ
3. เป็นการศึกษาที่ส่งเสริมการนำกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เหมาะสม
ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ท้องถิ่นและประเทศชาติ

จุดมุ่งหมาย

มุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพชีวิต และให้สามารถทำประโยชน์ให้กับสังคมตามบทบาท
หน้าที่ของตนในฐานะพลเมืองดีตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์
เป็นประมุข โดยให้ผู้เรียนได้พัฒนาเชาวน์ปัญญา มีความรู้ และทักษะเฉพาะด้านตามศักยภาพ
เห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ ร่วมพัฒนาสังคมด้วยแนวทางและวิธีการใหม่ ๆ และบำเพ็ญ
ตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม โดยมุ่งให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีความรู้และทักษะในวิชาสามัญเฉพาะด้าน
2. มีความรู้เกี่ยวกับวิทยาการและเทคโนโลยีต่าง ๆ
3. สามารถเป็นผู้นำ และเป็นผู้ให้บริการชุมชนเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยทั้งส่วนบุคคลและ
ส่วนรวม
4. สามารถวางแผนแก้ปัญหาในชุมชนตน
5. มีความภูมิใจในความเป็นไทย เสียสละเพื่อส่วนรวม ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นอย่าง
เท่าเทียมกัน
6. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และสามารถนำแนวทางหรือวิธีการใหม่ ๆ ไปใช้ในการ
พัฒนาชุมชนของตน
7. มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพและเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ
8. มีนิสัยรักการทำงาน เต็มใจในการทำงานร่วมกับผู้อื่นและมีทักษะในการจัดการ
9. เข้าใจสภาพและการเปลี่ยนแปลงของสังคมในประเทศและโลก มุ่งมั่นในการพัฒนา
ประเทศตามบทบาทและหน้าที่ของตน ตลอดจนอนุรักษ์และเสริมสร้างทรัพยากร ศาสนา ศิลปะ
วัฒนธรรมของประเทศ

นอกจากจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่ได้กล่าวถึงการมุ่งให้ผู้เรียนปฏิบัติตนมีค่านิยมพื้นฐาน
หรือค่านิยมที่พึงประสงค์ เพื่อเป็นพลเมืองดีที่มีคุณภาพของประเทศแล้ว หากเราพิจารณาถึง

เนื้อหาสาระของกลุ่มวิชาตามหลักสูตรการศึกษา จะเห็นได้ว่าครูสามารถให้ความรู้ในเรื่องค่านิยมพื้นฐาน หรือค่านิยมที่พึงประสงค์ของสังคมแก่เด็กได้ในกลุ่มวิชาสังคมศึกษา (กรมวิชาการ, 2535) ซึ่งจุดมุ่งหมายของกลุ่มวิชาสังคมศึกษาส่วนหนึ่งก็เน้นในเรื่องค่านิยมพื้นฐานด้วยเช่นกัน

1. เพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับอิทธิพลของสภาพแวดล้อมที่มีต่อการดำรงชีวิต โครงสร้างและรูปแบบการอยู่ร่วมกันในสังคม กระบวนการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม ระบบเศรษฐกิจและการปกครอง และศาสนากับการดำรงชีวิต
2. เพื่อให้สามารถนำความรู้ไปใช้ในการวิเคราะห์ปัญหาของสังคม สามารถแก้ปัญหา และมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมตามบทบาทหน้าที่ของตน โดยใช้เหตุผล กระบวนการกลุ่ม และวิธีการที่หลากหลาย
3. เพื่อให้ตระหนักในคุณค่าของวิทยาการ ศิลปวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ยึดมั่นในวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย หลักธรรมและคุณธรรม มีค่านิยมที่พึงประสงค์ รักและผูกพันกับท้องถิ่นและประเทศชาติ มีความภูมิใจในความเป็นไทยและเกิดทุนสถาบันพระมหากษัตริย์
4. เพื่อให้สามารถปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มุ่งมั่นในการทำประโยชน์ให้กับสังคม มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ และเสริมสร้างศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของประเทศ

จากหลักสูตรและจุดหมายของทั้ง 2 ระดับนั้นต่างก็มุ่งต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยใช้ความรู้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาทักษะที่จำเป็นเพื่อการดำเนินชีวิตอย่างฉลาดในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน เน้นการพัฒนาความเป็นพลเมืองดี ให้มีความเจริญงอกงามทั้งด้านความรู้ ความคิด และเจตคติ มีค่านิยมที่พึงประสงค์ของสังคมและประเทศชาติ ตลอดจนทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง นำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตหรือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง และสังคมในมากที่สุดเท่าที่จะมากได้

ดังนั้นการได้สำรวจค่านิยมของแต่ละบุคคลนี้ ทำให้เกิดความสำนึกในตัวเองมากขึ้นเพื่อจะได้สามารถดำเนินชีวิตถูกต้องตามความเชื่อของตนเองมากขึ้น จะช่วยเพิ่มความสามารถในการตัดสินใจวิธีทางดำเนินชีวิต หรืองานของแต่ละบุคคล ผู้ที่ผ่านกระบวนการนี้จะสามารถเอาชนะเป้าประสงค์ของชีวิต เพราะเข้าใจวิธีการเลือก วิธีการตัดสินใจในเรื่องสำคัญ ๆ ได้ประสิทธิภาพสูงขึ้น

และจากที่กล่าวมาแล้วในตอนที่ 1 ว่าปัจจัยทางด้านบุคคล ได้แก่ ระดับการศึกษา และศาสนา ปัจจัยทางด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดู และสภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัวนั้นมีอิทธิพลต่อระดับการปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐานของนักเรียน และจากการตั้งสมมติฐานการวิจัยที่ได้ตั้งไว้ว่า “นักเรียนที่นับถือศาสนาต่างกันมีระดับการปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐานไม่แตกต่างกัน” เนื่องจากศาสนาเป็นตัวกำหนดขนบธรรมเนียมประเพณีบางอย่าง รวมทั้งเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของสมาชิกของสังคม (อมรา พงศาพิชญ์, 2538) และจักรสมาลย์ กบิลสิงห์ (2538) ยังได้กล่าวไว้ด้วยหลักคำสอนของศาสนาเป็นเครื่องมือที่สำคัญ เป็นหลักในการกลมเกลียวบุคคลให้มีความสำนึกและมีค่านิยมที่ถูกต้องดีงาม เป็นเครื่องต่อต้าน และกำจัดสัญชาตญาณฝ่ายต่ำของมนุษย์ ทำให้มนุษย์ลดทอนกิเลสตัณหา ความเห็นแก่ตัว และการประทุษร้ายอื่น นอกจากนั้นศาสนายังส่งเสริมคุณธรรมของมนุษย์ในทางสร้างสรรค์ให้มนุษย์มีความรัก ความเมตตา ความเสียสละ และความสงบเยือกเย็นของมนุษย์ ตลอดจนพร้อมที่จะทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม และจากสมมติฐานการวิจัยที่ว่า “นักเรียนที่มีการอบรมเลี้ยงดู สภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัว และระดับการศึกษาต่างกันมีระดับการปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐานแตกต่างกัน” จากคำกล่าวของ วชิรี คลายนาทร (2530) ที่ได้กล่าวว่า ครอบครัวมีหน้าที่โดยตรงต่อการขัดเกลาทางสังคมแก่สมาชิกใหม่ เป็นกระบวนการถ่ายทอดบรรทัดฐานทางสังคมไปสู่บุคลิกภาพของสมาชิก และจากงานวิจัยของสรารุณี ตวินันท์ (2529) ยังพบว่า การอบรมสั่งสอนของผู้ปกครองมีอิทธิพลต่อการทำให้ค่านิยมของนักเรียนมีความแตกต่างกัน ส่วนตัวแปรอิสระ คือ สภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัวนั้นจากคำกล่าวของ พรรณี เกษกมล (2539) ได้กล่าวว่า การที่เราจะเข้าใจถึงพฤติกรรมของเด็กนั้น ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวถือได้ว่าเป็นปัจจัยในการสร้างบุคลิกภาพให้กับเด็ก และตัวแปรอิสระอีกหนึ่งตัวคือ ระดับการศึกษา ซึ่งถือว่าการศึกษามีความสำคัญต่อการยึดถือค่านิยมของบุคคลเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เนื่องจากผู้ที่มีการศึกษาเป็นผู้ที่มีความสามารถในการคิดไตร่ตรองใช้เหตุผล ทั้งนี้ยังได้รับประสบการณ์ทางสังคมต่างจากผู้ที่มีการศึกษาน้อยกว่า ซึ่งตรงกับงานวิจัยของชุตินาถ รัตนจรณะ (2527) ที่พบว่า นักเรียนที่อยู่ในระดับการศึกษาสูงกว่ามีค่านิยมแตกต่างกับนักเรียนที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า

ตอนที่ 2 ค่านิยมพื้นฐาน

ความเป็นมาของค่านิยมพื้นฐาน

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ จัดทำโครงการวิจัย เรื่อง “ค่านิยมเพื่อชีวิตของสังคมไทย” ขึ้นในปี พ.ศ. 2525 เพื่อค้นหาค่านิยมที่พึงประสงค์ที่จะเป็นหลักยึดในการ

กระทำพฤติกรรมต่าง ๆ และจัดทำเป็นค่านิยมพื้นฐานเพื่อใช้กับประชากรไทย การศึกษาเรื่องนี้ได้ดำเนินงานเป็นขั้นตอนต่าง ๆ จนในที่สุดได้ค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ การดำเนินงานดังกล่าวมีดังนี้ คือ

1. การสำรวจและการกำหนด โดยได้รวบรวมเอกสารจากค่านิยมจากแหล่งต่าง ๆ และเชิญผู้ทรงคุณวุฒิมาประชุมหลายครั้ง จนสามารถกำหนดค่านิยมเพื่อชีวิตและสังคมไทยได้ 20 ประการคือ

- 1) การประหยัดและประมาณตนเพื่อการดำรงชีวิตเรียบง่าย
- 2) การรักษาความจริงและกล้ากระทำเพื่อความเป็นจริง
- 3) ความมุ่งมั่นทำงานเพื่องาน โดยตระหนักว่างานคือชีวิต
- 4) การเคารพตนเอง พึ่งตนเอง และไม่ย่อท้อต่อปัญหาชีวิต
- 5) การใฝ่หาความรู้และใช้สติปัญญา เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต
- 6) การตระหนักในคุณค่าของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีต่อการดำรงชีวิตที่สงบสุข
- 7) ความรับผิดชอบ
- 8) ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนที่มีต่อสังคม โดยกระทำให้เป็นประโยชน์กับหมู่คณะและไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน
- 9) การตระหนักในความสำคัญของการทำงานร่วมกันด้วยความสามัคคี รู้แพ้ รู้ชนะ รู้อภัย
- 10) การเห็นความสำคัญของครอบครัวในฐานะที่เป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาเยาวชน และสังคม
- 11) ความมุ่งมั่นที่จะช่วยกันรักษา และเสริมสร้างความเป็นธรรม เสรีภาพและภาพลักษณ์ในสังคม
- 12) การตระหนักในความสำคัญของการพัฒนาชีวิต และสังคมที่เกี่ยวกับจิตใจ คุณธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม
- 13) การรักษาความเป็นเอกราชของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย รักไทย นิยมไทย ยินดีเสียสละเพื่อชาติแม้ด้วยชีวิต
- 14) การยึดมั่นในศาสนา ธรรมะ เป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติในการดำรงชีวิต
- 15) การยึดมั่นในหลักการประชาธิปไตย
- 16) การเทิดทูนองค์พระมหากษัตริย์เป็นองค์ประมุข เป็นมิ่งขวัญ และเป็นศูนย์รวมน้ำใจของคนในชาติ

17) การเคารพและปฏิบัติตามกฎหมายข้อบังคับ กฎเกณฑ์ และระเบียบแบบแผน โดยเคร่งครัด เพื่อความสงบสุขของสังคม

18) การช่วยรักษาหวงแหนสาธารณสมบัติและมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ

19) การปลูกฝังคุณนิสัย และรักษาส่งเสริมสุขภาพพลานามัยของตน ของครอบครัว และชุมชน

20) การยกย่องสรรเสริญผู้กระทำความดี ต่อต้านการกระทำชั่ว

2. การศึกษาทัศนคติเกี่ยวกับค่านิยมในสังคมไทย ทำการสร้างแบบสอบถามวัดค่านิยม และทำการเก็บข้อมูลกับเยาวชน ประชาชนในจังหวัดต่าง ๆ ที่เป็นที่ตั้งของศูนย์ส่งเสริมและ พัฒนาวัฒนธรรมใน 10 จังหวัด คือ กรุงเทพมหานคร เชียงใหม่ อุบลราชธานี จันทบุรี สงขลา พระนครศรีอยุธยา อุดรดิตต์ สกลนคร เพชรบุรี และยะลา

3. การพิจารณาเลือกสรรค่านิยมที่จำเป็นเร่งด่วน นำผลการวิจัยการศึกษาทัศนคติมา พิจารณาแล้วเห็นว่า ในสภาพของสังคมไทยปัจจุบัน ควรจัดทำการปลูกฝังค่านิยมที่สำคัญ และ จำเป็นเร่งด่วนก่อนเพียง 9 ประการ คือ

1) การประหยัดและประมาณตน เพื่อการดำรงชีวิตที่เรียบง่าย

2) ความมุ่งมั่นทำงานเพื่องาน โดยตระหนักว่างานคือชีวิต

3) การใฝ่หาความรู้และการใช้สติปัญญา เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต

4) ความรับผิดชอบในหน้าที่ของตน เคารพสิทธิและความคิดเห็นของผู้อื่น

5) ความสามัคคีและความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนที่มีต่อสังคม โดยการกระทำ ตนให้เป็นประโยชน์ต่อหมู่คณะ และไม่ทำตนให้ผู้อื่นเดือดร้อน

6) การรักษาความเป็นเอกราชของไทย ภูมิใจในความเป็นไทย รักไทย นิยมไทย

7) การยึดมั่นในศาสนาธรรม เป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติในการดำรงชีวิต

8) การเคารพและปฏิบัติตามกฎหมายข้อบังคับ กฎเกณฑ์และระเบียบแบบแผน โดยเคร่งครัด เพื่อความสงบสุขของสังคม

9) การเคารพตนเอง พึ่งตนเอง และไม่ย่อท้อต่อปัญหาชีวิต

4. การประกาศใช้เป็นค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ได้นำค่านิยมทั้ง 9 ประการมาพิจารณา เป็นค่านิยมพื้นฐานให้ทุกคนร่วมกันเสริมสร้าง ปลูกฝังและปฏิบัติ เรียกว่า ค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ

ความหมายและความสำคัญของค่านิยมพื้นฐาน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนา
 ธรรมแห่งชาติ, 2528)

1. การพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ

การพึ่งตนเอง หมายถึง การเคารพตนเอง เชื่อมั่นในความสามารถที่จะกระทำการ
 ใด ๆ ให้สำเร็จได้ด้วยตนเอง และไม่ทำตัวให้เป็นปัญหา หรือเป็นภาระแก่ผู้อื่น หรือหมู่คณะ

ขยันหมั่นเพียร หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ที่ทำงาน และการประกอบอาชีพที่สุจริต
 อย่างกระตือรือร้น และตั้งใจจริงให้สำเร็จด้วยความมานะอดทน

ความรับผิดชอบ หมายถึง การมีความมุ่งมั่นตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ที่ทำงานให้บรรลุผล
 สำเร็จตามความมุ่งหมาย ยอมรับผลการกระทำนั้น และพยายามปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดี
 ยิ่งขึ้น

2. ประหยัดและออม หมายถึง การรู้จักใช้ รู้จักออมทรัพย์สิน เวลา ทรัพยากรทั้งส่วน
 ตน และสังคมตามความจำเป็นให้เกิดประโยชน์ และคุ้มค่าที่สุด รวมทั้งการรู้จักดำรงชีวิตให้
 เหมาะสมกับสภาพฐานะความเป็นอยู่ส่วนตนและสังคม

3. มีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย หมายถึง การควบคุมตนเองให้ประพฤติปฏิบัติ
 ตามกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบแบบแผน และขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม เพื่อความ
 สงบสุขในชีวิตของตน และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม

4. ปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา หมายถึง การมีความศรัทธา และยึดถือปฏิบัติใน
 แบบแผนความประพฤติ ซึ่งตั้งอยู่ในความดีงามและหลักธรรมของศาสนา

5. มีความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ หมายถึง ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหา
 กษัตริย์ โดยยอมสละส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของชาติ มีความสามัคคี ร่วมแรงร่วมใจ รัก
 วินัย ซื่อตรงต่อหน้าที่ ช่วยหนุนบำรุงส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ ให้ความร่วมมือ
 แสวงหา และเกิดทุนเกียรติคุณของชาติ

ซึ่งค่านิยมแต่ละประการล้วนมีความสำคัญและจำเป็นที่จะต้องเร่งรีบสร้างเสริม และ
 ปลุกฝังให้บุคคลในสังคม เพื่อให้เกิดเป็นนิสัยที่ดี ซึ่งจะส่งผลต่อความเจริญมั่นคงของชาติ
 นพพร พานิชสุข (2525) ได้กล่าวถึงความสำคัญของค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ไว้ดังนี้

1. การพึ่งตนเอง ถือได้ว่าเป็นค่านิยมที่สำคัญยิ่งในสภาพสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะใน
 สภาพที่เป็นอยู่ในขณะนี้ การรู้จักพึ่งตนเองก่อนยอมทำให้เกิดความรู้สึกเข้มแข็ง และมีความมั่น
 ใจในการตัดสินใจในการทำการใด ๆ จำเป็นต้องรู้จักเอาตัวรอด และให้มีความปลอดภัย จำ
 เป็นที่แต่ละคนต้องรู้จักยืนอยู่ด้วยขาของตนเอง รู้จักแก้ปัญหาด้วยตนเอง รู้จักหาข้อยุติ และข้อ

เสนอแนะต่าง ๆ เพื่อช่วยให้ปัญหาคลี่คลายไปในทางที่ดี การพึ่งตนเองย่อมไม่ได้ไปรบกวนหรือไปทำความรำคาญให้แก่ผู้อื่น ตลอดจนก่อนปัญหาให้แก่คนอื่น ๆ อีกด้วย

ส่วนการขยันหมั่นเพียรนั้นถือเป็นคุณธรรมที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่จะต้องพิจารณาในการปลูกฝังค่านิยม และถือได้ว่าเป็นรากฐานสำคัญที่จะทำให้บุคคลประสบความสำเร็จ ความสมบูรณ์และความมั่นคงในชีวิตไม่ว่าจะเป็นอาชีพใด ๆ ก็ตาม ทั้งนี้เพราะบุคคลที่ประสบความสำเร็จในชีวิตไม่ว่าด้วยการศึกษา การประกอบอาชีพ การปฏิบัติงานต่าง ๆ ล้วนแล้วแต่ต้องอาศัยความขยันหมั่นเพียรเป็นปัจจัยสำคัญทั้งสิ้น

ส่วนทางด้านความรับผิดชอบก็ถือได้ว่าเป็นค่านิยมที่สำคัญในสภาพปัจจุบันที่จำเป็นต้องปลูกฝังให้แก่บุคคลทุกชนชั้นทุกวงการไม่ว่าจะเป็นระดับใด ๆ เพราะความรับผิดชอบเปรียบเสมือนรากฐานที่สำคัญที่จะช่วยให้กิจกรรมต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาพสังคมปัจจุบันในวงการต่าง ๆ ทุกระดับมักจะละเลยหรือเห็นความสำคัญในเรื่องนี้น้อยไปหรือบางคนอาจเมินเฉยไม่เห็นความสำคัญในเรื่องความรับผิดชอบ ทำให้บางครั้งกิจการต่าง ๆ ต้องประสบผลเสียหายอย่างใหญ่หลวง และมีผลต่อเนื่องเชื่อมโยงไปถึงผลเสียหายแก่ส่วนรวมอีกด้วย นับว่าค่านิยมด้านนี้มีความสำคัญต่อสังคมอีกประการหนึ่ง

2. การประหยัดและออมถือเป็นค่านิยมพื้นฐานที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่มีผลสืบเนื่องต่อประการแรกทั้งนี้เป็นเพราะสภาพสังคมปัจจุบัน เศรษฐกิจมีแนวโน้มสูงขึ้น ค่าครองชีพสูงขึ้นทำให้เกิดความเดือดร้อนมาสู่ประชาชนส่วนรวมที่มีฐานะปานกลางหรือหาเช้ากินค่ำ เป็นปัญหาหนึ่งที่กระทบกระเทือนไปสู่ประชาชนทุกหมู่เหล่า และปัจจุบันยังไม่มีผู้ใดหรือรัฐบาลใดสามารถแก้ไขหรือขจัดปัญหานี้ออกไปได้เลย จึงจำเป็นต้องหาทางบรรเทาหรือทางออกที่ดี วิถีทางหนึ่งที่สามารถแก้ไขเรื่องนี้ได้ต้องใช้วิธีการประหยัดหรือออม การฝึกฝนให้มีนิสัยรู้จักประหยัดและออมเป็นรากฐานเบื้องต้นที่จะช่วยพัฒนาด้านอื่น ๆ ต่อไปตามที่ต้องการ

3. การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย ธรรมชาติของมนุษย์เมื่อมาอยู่รวมกันในสังคมย่อมเป็นเหตุของธรรมดาอยู่เองในอันที่ต้องมีการขัดแย้ง ความไม่สงบอารมณ์ ตลอดจนการปฏิบัติตนนอกกรอบนอกทาง ทำให้เกิดการก้าวก้าว ละเมิดสิทธิของกันและกัน และในที่สุดอาจก่อให้เกิดการทะเลาะวิวาท และต่อสู้ด้วยกำลัง ดังนั้นเพื่อให้สังคมมีความสงบสุขจึงจำเป็นต้องมีการฝึกฝนอบรมให้มีระเบียบขึ้นเป็นพื้นฐานเบื้องต้นให้แก่ประชาชนทั่วไป การสร้างระเบียบวินัยจะส่งผลสะท้อนให้บุคคลมีความรับผิดชอบควบคู่กันไปในเรื่องของการเคารพกฎหมายบ้านเมืองอีกด้วย

4. การปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนานั้นเป็นค่านิยมพื้นฐานที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่สมควรปลูกฝังและฝึกฝนให้เกิดความเคยชินจนเป็นนิสัยของประชาชนคนไทยในสังคมปัจจุบันใน

เรื่องศาสนาถือได้ว่า ศาสนาพุทธเป็นศาสนาเก่าแก่ประจำชาติไทยมาโดยตลอด แต่ก็ไม่ได้ทำให้เกิดความแตกแยกระหว่างผู้ที่นับถือศาสนาต่าง ๆ ในทางตรงกันข้ามกลับทำให้คนไทยทุกเชื้อชาติ ศาสนาอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานแก่ที่ประชุมยุวพุทธนิสิตมาคมทั่วประเทศ ครั้งที่ 19 ในวันที่ 26 ธันวาคม 2537 มีข้อความตอนหนึ่งว่า "...เป็นโชคดีอย่างยิ่งที่ประเทศไทยเรามีพระพุทธศาสนาประจำชาติ ทำให้คนไทยทุกเชื้อชาติศาสนาอยู่ร่วมกันด้วยความสุข มีความรัก ความปรารถนาดีต่อกัน มีการสงเคราะห์ และอนุเคราะห์ซึ่งกันและกัน มีความสมัครสมานสามัคคีกันเป็นอย่างดี..." (สมพร เทพสิทธา, ม.ป.ป.) ดังนั้นทุกศาสนาจึงควรช่วยกันปลูกฝังธรรมะ หรือหลักในการปฏิบัติตนให้เป็นคนดีของสังคม และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

5. ความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ สามสิ่งนี้ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่มีพระคุณแก่ประชาชนคนไทยทั้งประเทศ ช่วยให้ประชาชนมีความร่มเย็น เป็นสุข สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปกติสุข เพราะชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบที่สามารถทำให้ประเทศดำรงเป็นเอกราชอยู่ได้ตราบถึงปัจจุบันนี้ ซึ่งสอดคล้องกับ สอนา พรพัฒน์กุล (2524) กล่าวว่า เราได้ยื่นทั้งบรรดานักการเมือง ข้าราชการ ประชาชนตลอดจนนิสิตนักศึกษา และนักเรียนได้กล่าวอ้างอยู่เสมอถึงสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นสถาบันที่สำคัญของความอยู่รอด และการดำรงรักษาความเป็นไทยของคนไทย โดยทั้งสามสถาบันนี้เปรียบเสมือนเป็นร่างกาย ชีวิต และวิญญาณของคนไทย ผู้ซึ่งมีความสำนึกในความเป็นคนไทยอย่างแท้จริง ดังนั้นค่านิยมนี้ นับว่ามีความสำคัญมากที่ประชาชนคนไทยทุกคนต้องมี

ดังนั้นโดยสรุปแล้วค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการเป็นค่านิยมที่ยอมรับ และถือปฏิบัติว่าเป็นสิ่งดีงามที่คนไทยควรยึดถือปฏิบัติ เพื่อความเจริญแก่ตนเองและประเทศชาติ เป็นสิ่งที่ เป็นประโยชน์และมีความสำคัญในการดำรงชีวิตของบุคคลและประเทศชาติโดยส่วนร่วม ซึ่งควรมีในคนไทยในทุกยุคทุกสมัย

แนวทางปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐาน

สำหรับแนวทางการปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการนั้น สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้ประกาศ ณ วันที่ 22 มีนาคม 2525 เรื่อง "แนวทางการปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐาน" เห็นสมควรวางแนวทางการปฏิบัติไว้ดังนี้

1. การพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ

- 1.1 ศึกษาหาความรู้ที่เป็นเนืองนิจ
  - 1.2 ฝึกฝนตนเองให้มีความสามารถและความชำนาญ
  - 1.3 ใช้ความรู้ความสามารถของตนเองให้เต็มที่ ก่อนที่จะขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น
  - 1.4 มีความเข้มแข็ง อดทน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคและปัญหาทั้งปวง
  - 1.5 ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
  - 1.6 คิดชอบ ทำชอบ และแก้ปัญหาได้
  - 1.7 ขวนขวายประกอบอาชีพสุจริตไม่เลือกงาน
  - 1.8 รับผิดชอบต่อตนเอง ต่อส่วนรวม ต่อหน้าที่และการกระทำ
  - 1.9 ปฏิบัติงานให้สำเร็จเรียบร้อยไม่คั่งค้าง
2. การประหยัดและออม
- 2.1 ความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย
  - 2.2 มีความพอดีในการบริโภคและเว้นการฟุ้งเฟ้อที่เกินความสามารถ
  - 2.3 ใช้ทรัพยากรและเวลาให้เป็นประโยชน์มากที่สุด
  - 2.4 คำนึงถึงฐานะและเศรษฐกิจ คิดก่อนจ่าย ใช้เท่าที่จำเป็น
  - 2.5 ไม่ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่ายฟุ่มเฟือย หรือตระหนี่ถี่เหนียวเกินไป
  - 2.6 จัดงานและพิธี ๆ โดยใช้จ่ายเท่าที่จำเป็น
  - 2.7 เพิ่มพูนทรัพย์ด้านการเก็บและนำไปทำให้เกิดประโยชน์
  - 2.8 รู้จักใช้ ดูแลรักษา และบูรณทรัพย์ทั้งของตนเอง และของส่วนรวม
  - 2.9 วางแผนการใช้จ่ายให้รอบคอบมีสัดส่วนและออมไว้บ้างตามสมควร
3. การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย
- 3.1 รักษาความสะอาดของบ้านเมือง ที่อยู่อาศัย และสาธารณสถาน
  - 3.2 ช่วยกันรักษาและไม่ทำลายสาธารณสมบัติและสิ่งแวดล้อม
  - 3.3 รู้จักสิทธิและหน้าที่ และเว้นการใช้อิทธิสิทธิ์
  - 3.4 รับบริการและให้บริการตามลำดับก่อนหลัง
  - 3.5 สนับสนุนและส่งเสริมเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติตามกฎหมาย
  - 3.6 ไม่แก้ปัญหโดยวิธีรุนแรง หรือไม่ชอบด้วยระเบียบวินัยและกฎหมาย
  - 3.7 มีมารยาทในการขับชี่ยานพาหนะ ปฏิบัติตามกฎหมายจราจร และช่วยดูแลรักษาทางสัญจรไปมา
  - 3.8 ทำหน้าที่พลเมืองดี โดยแจ้งต่อเจ้าหน้าที่เมื่อรู้เห็นการกระทำผิดระเบียบวินัยและกฎหมาย

- 3.9 รับผิดชอบและปฏิบัติตามระเบียบวินัยและกฎหมายในฐานะเจ้าหน้าที่
4. การปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา
- 4.1 การไม่เบียดเบียนประทุษร้ายต่อคนและสัตว์
- 4.2 มีเมตตากรุณา
- 4.3 ไม่เห็นแก่ได้ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมยิ่งกว่าประโยชน์ส่วนตัว
- 4.4 ไม่พูดปด ไม่ยุยงให้แตกร้าง ไม่พูดคำหยาบ
- 4.5 มีความประพฤติในความสัมพันธ์ทางครอบครัวและทางเพศ
- 4.6 เว้นสิ่งเลวพิสดาร มีสติสัมปชัญญะ
- 4.7 มีความละเอียดและความเกรงกลัวต่อการกระทำชั่ว
- 4.8 มีความอดทน อดกลั้น
- 4.9 มีความกตัญญูกตเวทิต
- 4.10 มีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่ฉ้อราษฎร์บังหลวง
- 4.11 ละชั่ว ประพฤติดี ทำจิตใจให้ผ่องใส
- 4.12 เชื้อกฏแห่งกรรม เช่น ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว
5. ความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
- 5.1 สถาบันชาติ
- 5.1.1 ศึกษาให้เข้าใจประวัติและการดำรงอยู่ของชาติ
- 5.1.2 สอดส่องป้องกันภัย และแก้ไขความเสียหายที่กระทบกระเทือนความมั่นคงของสถาบันชาติ
- 5.1.3 ป้องกันและรักษาผลประโยชน์ของชาติ
- 5.1.4 ส่งเสริมและรักษาเกียรติของชาติ ภาคภูมิใจในความเป็นไทยและนิยมไทย
- 5.1.5 สร้างเสริมความสามัคคีของคนในชาติ
- 5.1.6 เสียสละประโยชน์ส่วนตนและแม้ชีวิตเพื่อประเทศชาติ
- 5.1.7 ปฏิบัติหน้าที่ของพลเมืองดี โดยการรับราชการทหาร ประกอบอาชีพสุจริต และเสียภาษีอากรเพื่อพัฒนาประเทศ
- 5.1.8 ยกย่องให้เกียรติผู้ที่ทำหน้าที่ป้องกันและเสียสละเพื่อประเทศ
- 5.1.9 ปฏิบัติตามคติพจน์ที่ว่า “การรักษาวังนธรรมคือการรักษาชาติ”
- 5.2 สถาบันศาสนา
- 5.2.1 ศึกษาศาสนาให้มีความรู้ความเข้าใจอันถูกต้อง

- 5.2.2 ปลุกความเชื่อความเลื่อมใสในศาสนาด้วยปัญญา
- 5.2.3 ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของศาสนาในชีวิตประจำวัน
- 5.2.4 สอดส่องป้องกันภัยและแก้ไขความเสียหายที่กระทบกระเทือนความมั่นคงของสถาบันศาสนา
- 5.2.5 ช่วยกันส่งเสริมทุนบำรุงศาสนา
- 5.2.6 ไม่ทำลายปูชนียสถาน ปูชนียวัตถุ และศิลปกรรมทางศาสนา
- 5.2.7 เผยแพร่ความรู้ และการปฏิบัติตามหลักศาสนา
- 5.2.8 เคารพเทิดทูนศาสนา และไม่กระทำการใด ๆ ในทางดูหมิ่นเหยียดหยาม
- 5.2.9 สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างผู้นับถือศาสนาต่าง ๆ
- 5.3 สถาบันพระมหากษัตริย์
  - 5.3.1 ศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจอันดีเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์
  - 5.3.2 รักษาและส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
  - 5.3.3 สอดส่องป้องกันภัย และแก้ไขความเสียหายที่กระทบกระเทือนความมั่นคงของสถาบันพระมหากษัตริย์
  - 5.3.4 แสดงความจงรักภักดี เทิดทูนพระเกียรติและเผยแพร่พระราชกรณียกิจ
  - 5.3.5 ร่วมกันประกอบความดีเพื่อถวายเป็นพระราชกุศล โดยเฉพาะในวันสำคัญเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์

ตอนที่ 3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ธีติมา ถาวรรัตน์(2535 . ทำการวิจัยค่านิยมชาวไทยภาคใต้ที่ปรากฏในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งไทยภาคใต้ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2512 - 2534 แยกตามเนื้อหาสาระได้ 10 ประเภท คือ ปัญหาสังคม รายงานข่าวและบันทึกเหตุการณ์ คติ อาชีพ ความเป็นไปในวงการลูกทุ่ง ความเชื่อ สถานที่ สิ่งบันเทิง ประเพณี และแฟชั่น ผลการวิจัยพบว่า

ค่านิยมที่เกี่ยวกับครอบครัว พบว่า ชาวไทยภาคใต้มีค่านิยมดังนี้ เรื่องคู่ครอง ชาวไทยภาคใต้นิยมคู่ครองที่มีวัยไม่แตกต่างกันมากนัก นิยมรักคนภาคเดียวกัน นิยมผู้หญิงที่มีรูปร่างหน้าตา สวยงาม นิยมผู้หญิงที่มีกริยามารยาทเรียบร้อย นิยมภรรยาที่เก่งงานบ้านงานเรือน นิยมสามีที่รับผิดชอบครอบครัว นิยมรักเดียวใจเดียว นิยมมีอนุภรรยา เรื่องบุพการี ชาวไทยภาคใต้นิยมความกตัญญูรู้คุณ เรื่องผู้สืบสันดาน ชาวไทยภาคใต้นิยมหวงลูกสาว

ค่านิยมที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจ พบว่า ชาวไทยภาคใต้มีค่านิยมดังนี้ เรื่องการประกอบอาชีพ ชาวไทยภาคใต้นิยมอาชีพที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมของตน นิยมอาชีพที่เหมาะสมกับความรู้ของตน นิยมไปทำงานเมืองหลวง เรื่องเศรษฐกิจ ชาวไทยภาคใต้นิยมคนที่มีฐานะดี นิยมความมั่งคั่ง และนิยมความโก้หรู

ค่านิยมที่เกี่ยวกับการศึกษา พบว่า ชาวไทยภาคใต้นิยมความรู้ความสามารถ

ค่านิยมที่เกี่ยวกับการเมืองการปกครอง พบว่า ชาวไทยภาคใต้นิยมยกย่องพระมหากษัตริย์ นิยมรักชาติรักแผ่นดิน และนิยมระบบประชาธิปไตย

ค่านิยมที่เกี่ยวกับศาสนา พบว่า ชาวไทยภาคใต้นิยมยึดมั่นในคำสอนของพระพุทธศาสนา นิยมการทำบุญ นิยมความเชื่อเพื่อแม่ และนิยมเชื่อเรื่องบาปบุญ กฏแห่งกรรม

ค่านิยมเกี่ยวกับประเพณี พบว่า ชาวไทยภาคใต้นิยมที่จะยึดมั่นในประเพณี เช่น ประเพณีการบวช ประเพณีการแต่งงาน เป็นต้น

ค่านิยมเกี่ยวกับภาษา พบว่า ชาวไทยภาคใต้นิยมใช้ภาษาไทยถิ่นใต้ท่ามกลางคนถิ่นอื่น นิยมยกย่องภาษาไทยมาตรฐาน

ค่านิยมที่เกี่ยวกับนันทนาการ พบว่า ชาวไทยภาคใต้นิยมการพักผ่อนหย่อนใจด้วยการชมการละเล่นพื้นเมือง ได้แก่ หนังตะลุง มโนราห์ นอกจากนี้ยังมีการนิยมการเล่นกีฬา

ค่านิยมที่เกี่ยวกับการแต่งกาย พบว่า ชาวไทยภาคใต้นิยมที่จะแต่งกายให้เหมาะสมกับสภาพสังคมไทย ส่วนมากจะเป็นวัยผู้ใหญ่ ส่วนวัยรุ่นจะนิยมการแต่งกายตามแฟชั่น

ค่านิยมที่เกี่ยวกับอาหาร พบว่า ชาวไทยภาคใต้จะนิยมอาหารพื้นเมือง เช่น ผัดสะตอ แกงกระท้อง ข้าวยา เป็นต้น

ค่านิยมที่เกี่ยวกับถิ่นที่อยู่อาศัย พบว่า ชาวไทยภาคใต้จะนิยมรักถิ่นฐานบ้านเกิด โดยมีความภาคภูมิใจในถิ่นกำเนิดของตน นิยมระบบพวกพ้อง

การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่หรือผู้ปกครอง

ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานที่อยู่ใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุด เป็นสถาบันแรกที่ทำหน้าที่ในการปลูกฝัง และถ่ายทอดค่านิยมให้แก่สมาชิกในวัยต้นของชีวิต ครอบครัวมีบทบาทหน้าที่สำคัญที่สุดในการให้ความรัก ดูแลเอาใจใส่ ให้ความปลอดภัย ฝึกอบรมสั่งสอน สร้างลักษณะนิสัย ตลอดจนปลูกฝังค่านิยมให้แก่เด็กได้รู้จักวัฒนธรรม รู้สิ่งที่พึงควรแก่การประพฤติปฏิบัติ และสิ่งที่เป็นข้อห้ามที่ต้องละเว้นการกระทำ ซึ่งถือว่าเป็นครูคนแรกของลูกจะต้องถือเป็นหน้าที่ในการปลูกฝังค่านิยมที่ดีให้ลูก (สมพร เทพสิทธิ์า, 2525) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สราวุฒ

ตุวินันท์ (2529) ที่ได้ศึกษาถึงตัวแปรที่จำแนกกลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นที่มีค่านิยมพื้นฐานด้านการประหยัดและออมต่างกัน พบว่า การอบรมสั่งสอนของผู้ปกครองมีผลทำให้ค่านิยมของนักเรียนมีความแตกต่างกัน

นอกจากนี้ยังพบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอิทธิพลจากครอบครัวที่มีต่อระดับการปฏิบัติตามค่านิยม คือ งานวิจัยของ คลาส (Klass, 1984) เป็นบุคคลหนึ่งที่ทำการศึกษาอิทธิพลของครอบครัวที่มีต่อค่านิยมของเด็ก ซึ่งพบว่า ค่านิยมของนักเรียนจะได้รับการถ่ายทอดจากครอบครัวโดยผ่านทาง การอบรมเลี้ยงดู ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รอทสไตน์ (Rothsteir, 1984) ซึ่งศึกษาอิทธิพลของบิดามารดาต่อค่านิยมของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 7 พบว่า บิดามารดามีอิทธิพลต่อค่านิยมของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะเรื่อง ความคาดหวังของบิดามารดาต่อตัวนักเรียน ความสอดคล้องของความคาดหวังระหว่างบิดามารดาต่อตัวนักเรียน

อลิซาเบธ บี เฮิร์ลอค (Hurlock, 1978) ได้แบ่งรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูออกเป็น 3 แบบ คือ

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย (Democratic Rearing) หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูที่บุตรรู้สึกว่าเป็นบิดามารดาปฏิบัติต่อตนอย่างยุติธรรม บิดามารดาไม่มีความอดทนไม่ตามใจจนเกินไป และเข้มงวดกวดขันจนเกินไป ยอมรับความสามารถและความคิดเห็นของบุตร ให้ความร่วมมือแก่บุตรตามโอกาสอันควร

2. การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน (Autocratic Rearing) หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูที่บุตรรู้สึกว่าเป็นบิดามารดาก้าวร้าวเรื่องส่วนตัวของตน ยับยั้งการก้าวร้าวทำให้ตนเองรู้สึกผิดเมื่อแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ถูกบังคับให้ทำตามความต้องการของบิดามารดา บิดาและมารดาใช้คำพูดที่ทำให้ตนเองรู้สึกอับอาย

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย (Laissez-faire Rearing) หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูที่บุตรรู้สึกว่าเป็นตนเองได้รับการตามใจและไม่ได้รับการเอาใจใส่ คำแนะนำช่วยเหลือจากบิดามารดาเท่าที่ควร

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2520) กล่าวถึงลักษณะของการอบรมเลี้ยงดู 4 แบบ คือ

1. แบบรักล้น溺爱 หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูที่บิดามารดาแสดงความรักใคร่ต่อบุตรอย่างซัดเซง และยอมให้บุตรของตนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนเข้าใจความรู้สึกของบุตรเป็นอย่างดี

2. แบบควบคุม หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูที่บิดามารดาเลี้ยงดูโดยบังคับมาก ควบคุมและลงโทษเมื่อบุตรแสดงพฤติกรรมที่ไม่เป็นไปตามที่ตนต้องการ

3. แบบใช้เหตุผล หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูที่บิดามารดาได้ชี้แจงเหตุผลต่าง ๆ ให้แก่บุตร ในการสนับสนุน หรือห้ามปรามในการกระทำสิ่งต่าง ๆ ของบุตร

4. แบบลงโทษทางจิต หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูที่บิดามารดาใช้วิธีว่ากล่าวตักเตือนบุตร ด้วยวาจา เมื่อบุตรกระทำผิด บิดามารดาใช้วิธีการพูดว่าจะไม่รัก และใช้วิธีตัดสิทธิ์อันเคยมีเคยได้ของบุตร

ในการอบรมเลี้ยงดูในแต่ละแบบนี้ต่างก็ส่งผลต่อบุคลิกภาพ หรือพฤติกรรมของบุตรหลาน ดังที่ พอล เฮนรี มุสเสน และคณะ (Mussen and others, 1969 อ้างในนิภาพรรณ แก่นคง, 2532) พบว่า

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย จะส่งเสริมให้บุตรมีลักษณะคล่องแคล่ว กล้าแสดงออก กระตือรือร้น มีความรับผิดชอบ ฟังตนเองได้ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

2. การอบรมเลี้ยงดูแบบบิดามารดาถืออำนาจสิทธิ์ขาดในบ้าน จะทำให้บุตรไม่กล้าแสดงออก ไม่รับผิดชอบ ไม่เป็นตัวของตัวเอง ขาดความริเริ่ม

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย จะทำให้บุตรเป็นคนก้าวร้าว ไม่รับผิดชอบ ไม่มีความคิดริเริ่ม

งานวิจัยที่พบในประเทศไทยเกี่ยวกับอิทธิพลของการอบรมเลี้ยงดูที่มีต่อระดับการปฏิบัติตามค่านิยม ได้แก่

วิระวรรณ อามระดิษ (2522) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบค่านิยมทางจริยธรรมในเรื่อง ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความกตัญญูกตเวที ความมีระเบียบวินัย ความเสียสละ ความอดทน ความยุติธรรม ความอุทิศตน การประหยัดและออมทรัพย์ การเคารพอาวุโส ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชายและนักเรียนหญิงส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมอยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจ และความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนชายและหญิงไม่แตกต่างกัน นอกจากนี้ได้มีการเปรียบเทียบตัวแปรในด้าน การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ด้วยเช่นกัน ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนที่มี ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่แตกต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

บัณฑิตา ศักดิ์อุดม (2524) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูเด็กกับความมีวินัยในตนเองตามการรับรู้ของนักเรียน พบว่า นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย

โดยมีวินัยในตนเองมากกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขันและแบบปล่อยปละละเลยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนนักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขันมีวินัยในตนเองมากกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อรชума พุ่มสวัสดิ์ (2539) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กวัยรุ่นที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูในรูปแบบที่แตกต่างกันตามการรับรู้ของตนเอง พบว่า

- 1) เด็กวัยรุ่นที่รับรู้ว่าคุณค่าตนเองได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยจะมีคะแนนการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าวัยรุ่นที่รับรู้ว่าคุณค่าตนเองได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบอัตตาธิปไตย รักตามใจ และปล่อยปละละเลย อย่างมีนัยสำคัญแต่ไม่พบความแตกต่างจากวัยรุ่นที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบคุ้มครอง
- 2) วัยรุ่นชายมีคะแนนการเห็นคุณค่าในตนเองไม่แตกต่างจากวัยรุ่นหญิงในทุกรูปแบบการอบรมเลี้ยงดู

ระดับการศึกษา

การศึกษาเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการยึดถือค่านิยมของบุคคลเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เนื่องจากผู้มีการศึกษาเป็นผู้ที่มีความสามารถในการคิดไตร่ตรองใช้เหตุผล ทั้งยังได้ประสบการณ์ทางสังคมต่างจากผู้ที่มีการศึกษาน้อยกว่า และเป็นผลให้กลุ่มบุคคลดังกล่าวให้ความสำคัญแก่ค่านิยมแต่ละประเภทแตกต่างกันออกไป ดังเช่นงานวิจัยของบุคคลดังต่อไปนี้

สุนทรี โคมิน และ สนิท สมัครการ (2522) ได้ทำการวิจัยเรื่องค่านิยมและระบบค่านิยมไทย กลุ่มตัวอย่างเป็นประชากรชาวไทยที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไปถึง 80 ปี โดยใช้เครื่องมือวัดค่านิยม ผลการวิจัยพบว่า ค่านิยมกับระดับการศึกษา ในค่านิยมวิถีปฏิบัติพบว่ามีผู้มีการศึกษาระดับต่างๆ กันมีความแตกต่างกันทางด้านค่านิยมวิถีปฏิบัติอย่างมากถึง 20 ด้าน จากค่านิยมทั้งหมด 23 ด้าน ค่านิยมที่ผู้มีการศึกษานำให้ความสำคัญมากกว่าผู้มีการศึกษาสูงคือ ความกตัญญู การรักษาน้ำใจกัน การให้อภัย การพึ่งพาอาศัยกัน และความอ่อนน้อมเชื่อฟัง ส่วนค่านิยมที่ผู้มีการศึกษาสูงให้ความสำคัญมากกว่าผู้มีการศึกษานำ ได้แก่ การเป็นตัวของตัวเอง ความรับผิดชอบ การมีความสามารถสูง การศึกษาสูง ความคิดสร้างสรรค์ และการมีแนวคิดกว้าง

เดนิส ดี.โดเฮอร์ตี้ (Denis D.Dougherty, 1966 อ้างใน จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2529) ได้ศึกษาค่านิยมของเด็กวัยรุ่นในโรงเรียนต่าง ๆ ในมลรัฐมิสซูรี เกี่ยวกับความรู้สึกในค่านิยมต่อไปนี้คือ ความเป็นมิตร ความซื่อสัตย์ ความภาคภูมิใจ ศีลธรรม และความรับผิดชอบ ในระดับชั้นเรียน 8 และ 12 พบว่า นักเรียนที่อยู่ในระดับชั้นที่สูงกว่า จะมีค่านิยมความเป็นมิตร ความภาคภูมิใจ ศีลธรรม และความรับผิดชอบในระดับสูงด้วย

จากงานวิจัยที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นในตัวแปรของระดับการศึกษานั้นพบว่า ระดับการศึกษาที่มีผลต่อระดับการปฏิบัติตามค่านิยมของนักเรียน แต่ก็ยังมีผลงานการวิจัยที่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยที่ได้กล่าวมา ก็คือ

ชฎาพร พัชรชูเกียรติ (2525) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคำความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครในเรื่อง การรักอิสระ ความรับผิดชอบ ระเบียบวินัย การเคารพผู้อาวุโส การถือพรคคือพวก การตรงต่อเวลา การประหยัดและมัธยัสถ์ การนิยมไทย การบำเพ็ญประโยชน์ และการพึ่งตนเอง ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางสังคม 10 ประการอยู่ในเกณฑ์เห็นด้วย นอกจากนี้ยังมีการเปรียบเทียบความคิดเห็นด้านค่านิยมทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย พบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นและนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมีความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางสังคมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เพชร มีกลาง (2527) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความสำนึกในความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยของนักศึกษาวิทยาลัยครูสกลนคร ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีความสำนึกในความเป็นพลเมืองดีตามวิถีชีวิตประชาธิปไตยโดยส่วนรวมและคุณลักษณะความรักชาติ ความรับผิดชอบ ความเชื่อในวิธีการหาเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ การเคารพกฎหมาย และระเบียบกฎเกณฑ์ การเคารพในเสรีภาพของบุคคล การยอมรับในเหตุผลและความเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี และพบว่า นักศึกษาที่เรียนหลักสูตรประกาศนียบัตรชั้นสูง ครุศาสตร์บัณฑิต 4 ปี และครุศาสตร์บัณฑิต 2 ปี มีความสำนึกในความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยโดยส่วนรวมและคุณลักษณะความเคารพในเสรีภาพของบุคคล ความเชื่อในวิธีการหาเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ ความเป็นผู้นำและผู้

ตามที่ตี ความเคารพกฎหมายและระเบียบกฎหมาย ความรักชาติ ความรับผิดชอบ และการยอมรับในเหตุผลไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เรืออากาศสัมฤทธิ์ ทองอินทร์ (2533) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาค่านิยมประชาธิปไตยของนักเรียนช่างฝีมือทหาร โรงเรียนช่างฝีมือทหาร โดยศึกษาและเปรียบเทียบค่านิยมประชาธิปไตยระหว่างนักเรียนช่างฝีมือทหารชั้นปีที่ 1, 2, และ 3 พบว่า นักเรียนช่างฝีมือทหารชั้นปีที่ 1, 2 และ 3 มีค่านิยมประชาธิปไตยทางการเมืองการปกครอง สังคมและเศรษฐกิจด้านความชื่นชมและความมุ่งมั่นอยู่ในชั้นที่ 3 คือ การเห็นคุณค่าทั้งหมดไม่แตกต่างกัน

สภาพเศรษฐกิจของครอบครัว

ในเรื่องสภาพเศรษฐกิจของครอบครัวกับค่านิยมนั้น ซิสเตอร์ (Sister, 1960: 3569) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "A Study of Values of Catholic High School Students of Differing Socio-economic Background and the Relationships of these Values of their Parent" โดยศึกษาค่านิยมของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาแคทอลิกแห่งหนึ่ง ในสหรัฐอเมริกาที่มีภูมิหลังทางเศรษฐกิจสังคมแตกต่างกัน ได้ศึกษาค่านิยม 7 ตัว คือ ความเชื่อในพระเจ้า การเชื่อในเกียรติยศของบุคคล ประชาธิปไตย เสรีภาพ บุรณภาพ ความรับผิดชอบ การแต่งกาย ครอบครัว การหย่าร้าง เวลาว่าง การนัดพบ การแต่งงาน สถานที่ ผลการศึกษาปรากฏว่า บิดามารดาและบุตรที่อยู่ในฐานะสังคมระดับต่ำมีความเชื่อในพระเจ้าและการเชื่อถือในเกียรติยศของแต่ละบุคคลสูงกว่า บิดามารดาและบุตรของบุคคลที่อยู่ในฐานะสังคมระดับสูง ในขณะที่เดียวกันบิดามารดาและบุตรที่อยู่ในฐานะสังคมระดับสูงกับบุตรที่อยู่ในฐานะสังคมระดับกลางมีค่านิยมประชาธิปไตย เสรีภาพ บุรณภาพ ความรับผิดชอบ การแต่งงาน ครอบครัว สถานที่ที่สูงกว่าบิดามารดาในฐานะสังคมระดับกลางกับบุตรของสังคมในระดับต่ำ ซึ่งแสดงว่าภูมิหลังทางเศรษฐกิจสังคมมีอิทธิพลต่อค่านิยมของบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิระวรรณ อามระดิษ (2522) ซึ่งได้ศึกษาค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า นักเรียนที่บิดามารดามีฐานะทางเศรษฐกิจแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมแตกต่างกัน

ฉัตรชัย เจียมอมรรรัตน์ (2531) ได้ศึกษาค่านิยมในการประหยัดพลังงานของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 ในเขตการศึกษา 5 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาค่านิยมในการประหยัด

ผลงานของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 ในเขตการศึกษา 5 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีค่านิยมในการประหยัดพลังงานในเชิงบวกร้อยละ 98.44 มีค่าเฉลี่ย 68.72 จากคะแนน 88 นอกจากนี้ได้มีการเปรียบเทียบค่านิยมในการประหยัดพลังงานของนักเรียนที่มีความแตกต่างกันด้านระดับการศึกษาของบิดามารดา รายได้ การอบรมเลี้ยงดู การรับข่าวสาร พฤติกรรมนอกชั้นเรียน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีค่านิยมในการประหยัดพลังงานแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการศึกษาของ ซิสเตอร์ (Sister) วิระวรรณ อามระดิษ และ จัตรชัย เจียมอมรรัตน์ ที่กล่าวมาแล้ว แสดงให้เห็นว่าสถานภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัวมีผลต่อระดับการปฏิบัติตามค่านิยมของนักเรียน แต่ก็มีกรวิจัยอีกกลุ่มหนึ่งที่แสดงผลขัดแย้งคือ ผลการวิจัยของ กษิมา วิริยะ (2526) ซึ่งได้ศึกษาความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐานเรื่องการพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขตกรุงเทพฯ พบว่า ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐานเรื่องการพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร มีความรับผิดชอบ ของนักเรียนที่ผู้ปกครองมีสภาพเศรษฐกิจและสังคมสูง ปานกลาง และต่ำ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ปิ่นสุวรรณ เศลยานนท์ (2526) ก็ได้ศึกษาความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐานเรื่องการประหยัดและออม การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมายของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งพบว่า นักเรียนที่ผู้ปกครองมีสภาพเศรษฐกิจและสังคมแตกต่างกัน นักเรียนมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐานในเรื่องการประหยัดและออม การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วิเชียร พงษ์ประเสริฐ (2526) ได้ศึกษาความคิดรวบยอดเกี่ยวกับจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับจริยธรรมทั้ง 7 คุณลักษณะ คือ การรักษาระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ ความสามัคคี ความอดุสหาหะ ความยุติธรรม และความมีเหตุผลอยู่ในระดับที่พึงประสงค์ นักเรียนชายและหญิงมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับจริยธรรมทุกคุณลักษณะแตกต่างกัน นักเรียนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่างกันมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับจริยธรรมทุกคุณลักษณะไม่แตกต่างกัน

อานันต์ พงศ์เสาวภาค (2529) ศึกษาถึงคุณลักษณะค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดอุทัยธานี พบว่า ผู้ปกครองที่มีสภาพเศรษฐกิจและสังคม สูง ปานกลาง และต่ำ ระดับการปฏิบัติตนของนักเรียนไม่มีความแตกต่างกัน และยังให้เหตุผลว่า เนื่องจากสังคมในชนบทไม่มีการแบ่งฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกันออกจากกันอย่างเห็นได้ชัด มีการทำกิจกรรมช่วยเหลือการทำงานซึ่งกันและกัน จึงทำให้นักเรียนที่ผู้ปกครองมีสภาพเศรษฐกิจและสังคมแตกต่างกันมีระดับการปฏิบัติตนไม่แตกต่างกัน

ในส่วนของสภาพเศรษฐกิจของครอบครัวที่มีผลต่อระดับการปฏิบัติตามค่านิยมนั้นยังไม่สามารถสรุปผลได้ เนื่องจากผลการวิจัยที่มีผู้ทำมานั้นยังไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การวิจัยครั้งนี้จึงมีความต้องการที่จะศึกษาถึงอิทธิพลของสภาพเศรษฐกิจของครอบครัวที่มีผลต่อระดับการปฏิบัติตามค่านิยม โดยแบ่งสภาพเศรษฐกิจของครอบครัวเป็นระดับเศรษฐกิจ สูง ปานกลาง ต่ำ เพื่อดูว่าสภาพเศรษฐกิจของครอบครัวมีผลต่อการปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการของนักเรียนหรือไม่

ศาสนา

ความเชื่อทางศาสนาถือเป็นส่วนประกอบที่สำคัญมากของวัฒนธรรมของแต่ละสังคม เพราะเป็นตัวกำหนดขนบธรรมเนียมประเพณีบางอย่าง รวมทั้งเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของสมาชิกของสังคมด้วย ทั้งนี้เพราะความเชื่อทางศาสนามีการระบุดึงความดีและความชั่วซึ่งทำให้ศาสนามีลักษณะเป็นศีลธรรม และมีบทบาทในการกำหนดพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมได้ (อมรา พงศาพิชญ์, 2538) สรุปก็คือ ศาสนาทุกศาสนามุ่งสั่งสอนให้ทุกคนเป็นคนดีของสังคม ซึ่งตรงกับที่ ดร.พระมหาพิสิฐ สุธมโม (2535) ได้กล่าวถึงเอกภาพพื้นฐานของศาสนาทุกศาสนาตามทัศนะของนักศาสนาทั้งหลาย แต่ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ยกตัวอย่างคำกล่าวในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยในเรื่องนี้เท่านั้นคือ

1. ศาสนาที่สำคัญทุกศาสนา ต่างได้วางกฎเกณฑ์ และย้ำถึงวิธีการที่จะให้รู้จักควบคุมตัวเอง รู้จักเสียสละ ไม่เบียดเบียน และมีวิธีปฏิบัติที่จะให้บรรลุถึงความบริสุทธิ์
2. ทุกศาสนาสอนว่า ศาสนิกชนของตนควรจะมีน้ำใจกว้างต่อศาสนาอื่น
3. พระศาสดาของทุกศาสนาจะสอนให้เห็นความสำคัญของความรักความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ รู้จักการบริการบุคคลอื่น รู้จักควบคุมตนเอง ความบริสุทธิ์อันเป็นสิ่งสูงสุด ความเป็นผู้มีน้ำใจกว้าง การรู้จักเสียสละแก่ผู้อื่นด้วยการบริจาคทาน การบูชาและการระลึกถึงผู้เป็นเจ้าของ

4. ทุกศาสนาสอนให้ทุกคนประกอบแต่กรรมดี เป็นประทีปส่องแสงทางจิตใจ ทั้งในปัจจุบันและอนาคตเพื่อมวลมนุษยทั้งหลาย

5. วัตถุประสงค์ของทุกศาสนา คือ การปลูกความรู้สึกราดรภาพ เพื่อนำสันติมาสู่มวลมนุษย

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับคำกล่าวของ จัตรฐุมาลย์ กบิลสิงห์ และคนอื่น ๆ (2536) ที่ได้กล่าวหลักคำสอนทางศาสนาเป็นเครื่องมือที่สำคัญ และเป็นหลักในการกล่อมเกลามนุษย์ให้มีความสำนึก และมีค่านิยมที่ถูกต้องดีงาม และเป็นเครื่องต่อต้าน และกำจัดสัญชาตญาณฝ่ายต่ำของมนุษย์ ทำให้มนุษย์ลดทอนกิเลสตัณหา ความเห็นแก่ตัว และการประทุษร้ายผู้อื่น ไม่เพียงแต่เท่านั้น ศาสนายังส่งเสริมคุณธรรมของมนุษย์ในทางสร้างสรรค์ ให้มนุษย์มีความรัก ความเมตตา ความเสียสละ และความสงบเยือกเย็น ตลอดจนพร้อมที่จะทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

ประเสริฐ ชูสิงห์ (2517) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาค่านิยมทางสังคม เช่น ความกตัญญู การศึกษาการใช้อภิสิทธิ์ การบริการสังคม ความรักในชีวิตครอบครัว ความรับผิดชอบ มนุษย์สัมพันธ์ ความอดทน การศึกษา การรวมกลุ่ม ความสำเร็จ ระบบอาวุโส การประหยัด ความซื่อสัตย์ ศาสนา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขตการศึกษา 2 ปีการศึกษา 2517 พบว่า กลุ่มตัวอย่างเลือกค่านิยมการศึกษาเป็นอันดับแรก รองลงมาคือ ค่านิยมด้านความรักในชีวิตครอบครัว ความกตัญญู ส่วนอันดับสุดท้ายคือ ค่านิยมการใช้ อภิสิทธิ์ เมื่อจำแนกตามเพศ การศึกษา และรายได้ของบิดามารดา ศาสนา ภูมิภาค พบว่า นักเรียนมีค่านิยมทางสังคมไม่แตกต่างกัน

พวงแก้ว พลเยี่ยม (2535) ได้ศึกษาเปรียบเทียบการสอนจริยธรรมของศาสนาพุทธกับศาสนาอิสลาม ผลการวิจัยโดยสรุปพบว่า การสอนจริยธรรมของพระพุทธเจ้ากับท่านมฮัมหมัด มีทั้งส่วนที่คล้ายกันและส่วนที่แตกต่างกัน อันเนื่องมาจากเป้าหมายสูงสุดของจริยธรรมทั้งสอง ศาสนานี้แตกต่างกัน หากจะเปรียบเทียบคำสอนในคัมภีร์พระไตรปิฎกกับอัลกุรอานแล้ว จริยธรรมโลกุตระหรือจริยธรรมขั้นสูงสุดของพระพุทธศาสนา คือ การปฏิบัติเพื่อไปสู่นิพพาน ซึ่งพุทธศาสนิกชนจะต้องทำความเข้าใจและปฏิบัติธรรมอื่น ๆ ประกอบ เช่น การรักษาศีลตามลำดับขั้น จึงจะมีโอกาสเข้าถึงนิพพานหรือความหลุดพ้นได้ ส่วนโลกุตระหรือจริยธรรมขั้นสูงสุดของ

อิสลามนั้นคือ พระผู้เป็นเจ้า (อัลลอฮ์) ซึ่งมุสลิมจะต้องทำความเข้าใจกับพระองค์ก่อนในหลักเตารีด (เอกภาพของพระผู้เป็นเจ้า) จึงจะทำให้เขาเป็นมุสลิมที่สมบูรณ์เพื่อความสุขของเขาเอง และเพื่อนมนุษย์ในโลกนี้ และได้รับการตอบแทนในโลกหน้า (ปรโลก) อีกด้วย

สรุปแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับระดับการปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐาน จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวมแนวคิด และงานวิจัยของนักการศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศที่ได้ทำการศึกษาถึงตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อค่านิยมของนักเรียนนั้น จะเห็นว่า ตัวแปรด้านการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่หรือผู้ปกครอง ระดับการศึกษา สภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัว และศาสนา เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลในการปลูกฝังค่านิยมให้กับเด็กหรือเยาวชนของชาติ และยังส่งผลต่อการประพฤติปฏิบัติของเด็กหรือเยาวชนด้วย แต่เนื่องจากผลการวิจัยที่ได้ศึกษานั้นผลการวิจัยออกมาในลักษณะที่มีความแตกต่างกัน ไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาในตัวแปรเหล่านี้เพื่อดูว่า ในปัจจุบันนี้ซึ่งประเทศไทยกำลังประสบปัญหาต่าง ๆ มากมายนั้นตัวแปรเหล่านี้ยังคงมีอิทธิพลต่อระดับการปฏิบัติตามค่านิยมหรือไม่ โดยเฉพาะค่านิยมพื้นฐาน ซึ่งขณะนี้มีความโน้มที่จะถูกละเลยในประเทศของเราอย่างเห็นได้เด่นชัด ประโยชน์สำคัญของค่านิยมพื้นฐานของสังคม คือ การทำให้ประชาชนเป็นคนที่สมบูรณ์ มีสัจจะแห่งตน มีหลักปฏิบัติเพื่อสนองความต้องการและพัฒนาทางสังคม การบูรณภาพและความสามัคคี ตลอดจนการปฏิบัติชอบในการดำเนินชีวิตแห่งตน